

OCH, een paar kleine eilanden beschieten, met dagelijks slachtoffers, het vliegtuig van de koning van Jordanië beschieten, vreedzame Israëliërs beschieten, een koning vermoorden, het is een bericht in de krant, nog eens een bericht, een klacht, een verweer dat weer een klacht is en wij gaan weer over tot de eigen zaken. De heksenketel die Midden-Oosten heet spuwt en borrelt zoals een eeuw geleden die andere ketel, de Balkan. Het lijkt wel een slecht, sensationeel jongensboek. Dreigen, schieten, vluchten, list, bedrog, vechten en samenzweren, geheimzinnig en ernstig belachelijk als in geheime clubs van tienjarigen.

Wanneer men deze beide mannen in een woestijn-operette zou zien optreden zou men zeggen dat de regisseur het er veel te dik had opgelegd, dat de costumering overdreven was. Maar het is echt en aan deze soort van operettehelden zijn wij overgeleverd. Zij doen maar want zij weten zich gesteund door grote broers, die gerechtvaardigde eisen van Ben-dit en Ben-dat zullen steunen. Een grote hengelwedstrijd in troebel water, erg troebel en vissen zijn er eigenlijk niet.

De armoede van tallozen en de rijkdom van enkelen is onvoorstelbaar groot. De olie heeft nauwelijks verhoging van het algemene welvaartspeil gebracht maar wel sprookjesachtige rijkdom aan enkelen. Als een mens in het Westen overweegt een nieuwe fiets te kopen, bestelt de oliegrondbezitter 50 nieuwe Cadillac auto's. Dat is altijd beter dan 10 nieuwe.

Men houdt z'n hart vast wanneer het Arabische nationalisme werkelijk een macht wordt en nu in groter verband gaat schieten. Dan zal de grote krachtproef komen of het kleine, vooruitstrevende Israël, dat ernst maakt met het opbouwen van een menselijke samenleving, in staat zal zijn de brallende samenzweerders het hoofd te bieden. Het zal een ongelooflijk groot geduld, wijsheid en bestuurskunst vergen om deze heksenketel tot rust te brengen.

En altijd en overal is de kleine man, de arme Arabier, de zwoegende Egyptische fella, de werkende Israëli, het slachtoffer, de pion in het grote spel der machten. Zo schrijft de beschaving voort.

MENS

en Wereld

BORIS PASTERNAK

Het gerucht over de Sowjetrussische schrijver Boris Pasternak en zijn roman „Dr. Zjiwago” is weer ten dele verstomd. Hoe minder nu in de westelijke wereld wordt ondernomen, om de schrijver uit te spelen tegen het communistische regime, hoe beter het voor de auteur is. Indien de Zweedse Academie, welke de Nobelprijs aan Pasternak verleende, dit zou hebben gedaan met het oog op de genoemde roman, dan heeft zij noch aan de schrijver, noch ook aan het meer geëmancipeerde deel der intelligentsia in de Sowjet-Unie een dienst bewezen. Want de hulde van het Westen aan een letterkundige, die in Moskou in grote moeilijkheden verkeert, compromitteert deze evenzeer als het verlenen van de Lenin-prijs aan een democraat, die hier in de oppositie is. Het is zeer wel mogelijk, dat de Zweedse Academie geen enkele politieke bedoeling heeft gehad, en in Pasternak slechts een auteur heeft willen huldigen, wiens werk universele betekenis heeft. Zij heeft dan niet voorzien, dat de autoritaire, onverdraagzame en sectarische communisten in deze vorm van waardering een aahleiding hebben gevonden, over te gaan tot de aanval op de enigszins „liberale” maar nog zo zwakke minderheid der intelligentsia in de Sowjet-Unie. Want men kan evenzeer de nadruk leggen op het bestaan van zulk een vrijer denkende groep als op de macht der ketterjagers. Aanvankelijk hebben dezen zich namelijk tamelijk rustig moeten houden. In september 1956 heeft Pasternak zijn roman aangeboden ter publicatie in het toonaangevende letterkundige tijdschrift Novi Mir. Het werd geweigerd op gronden, welke wij hierna zullen bespreken. Intussen bevond een copie van het manuscript zich reeds in Italië. Na het ongunstige oordeel van de redactie van Novi Mir heeft Pasternak aan de Italiaanse uitgever de copie teruggevraagd. Doch de uitgever-veronderstelde, dat dit verzoek niet de wezenlijke wens uitdrukte van de auteur. In velerlei vertalingen en tenslotte ook in de Russische tekst verscheen de roman dus in het Westen. Nog werd geen campagne gevoerd tegen Pasternak. Blijkbaar vreesden de scherpshijpers toch op te veel weerstand te stuiten bij de gematigde intellectuelen. Eerst de toekenning van de Nobelprijs verschafte hun het voorwendsel, over te gaan tot een frontale aanval. In de Prawda en de Izwestia werd hij fel geheld, de secretaris van de Jeugdorganisatie eiste zijn verbanning naar de „kapitalistische” wereld, de Bond van schrijvers royeerde hem. Pasternak betuigde spijt, weigerde de Nobelprijs, verzocht aan Chroesjtsjov in de Sowjet-Unie te mogen blijven werken. En terwijl wij dit schrijven (midden november) schijnt hij te worden geduld, hoewel zijn laatste roman niet zal worden gepubliceerd. Mocht echter het incident al voorlopig gesloten zijn, dan nog levert het stof te over om er aandacht aan te schenken.

Wat verweten de redacteuren van Novi Mir aan Boris Pasternak in hun particuliere brief, die zij nu na twee jaar hebben gepubliceerd?

De roman speelt van 1905 tot 1930 en betreft dus ook de eerste twaalf jaar van de Sowjet-Unie. Wat de hoofdpersoon aangaat, Dr. Zjiwago: deze wordt een egoïst genoemd, voor wie de materiële voorwaarden van zijn bestaan als intellectueel ongewoon belangrijk zijn. Hij voelt zich ook naar de geest in de nieuwe collectivistische orde niet thuis, betreurt de verloren vrijheid, kritiseert Marx en is een individualist met religieuze neigingen. In het koninkrijk Gods, zo zegt Zjiwago ergens, wanneer hij met dat woord een andere orde dan de materiële bedoelt, zijn geen volken, slechts individuen. Natuurlijk, zo zegt de redactie van Novi Mir, bestonden er zulke intellectuelen, die „ver van de massa stonden”. Maar zij verwijt aan Pasternak, dat deze zich min of meer met Zjiwago heeft vereenzelvigd en in elk geval een eenzijdige verdediging van hem levert. Het testament van Zjiwago, dat verzen (die dus uit het innerlijk van Pasternak zelf moeten zijn voortgekomen) van een evangelische strekking heeft – zo luidt het – de identiteit van Pasternak met Zjiwago onderstreept. De redacteuren van Novi Mir vallen overigens niet die christelijke tendenzen aan. Zij ontkennen integendeel, dat er iets evangelisch in Zjiwago zou zijn. Hij is volgens hen een egoïst, bovenal vervuld van zichzelf, zijn eigen geestelijke leven en niet minder van zijn materiële zorgen. Pasternak zou dus een vulgaire zelfzuchtige man hebben geïdealiseerd.

Wat de schets aangaat van de maatschappij, deze wordt volkomen onjuist genoemd, alweer door idealisering van het leven der intellectuelen in het tsaristische tijdperk, en door kritiek op hun bestaan in de Sowjet-Unie. Dat de revolutie noodzakelijk moest komen, dat de bourgeoisie onder het feodale tsarisme heel wat minder liberaal was dan Pasternak suggereert, dat de voorrevolutionaire intelligentsia onvoldoende aandacht schonk aan de noden der massa, dat alles zou Pasternak hebben verwaarloosd. De redacteuren van Novi Mir eindigen hun brief aldus: „Als u nog in een gemoedstoestand bent, hierover ernstig na te denken, doe het dan. Ondanks alles is het dit, wat wij wensen. Wij zenden u het manuscript van de roman Dr. Zjiwago terug.”

Zoals wij zeiden is twee jaar lang Pasternak niet lastig gevallen, ondanks het schrijven van deze niet-conformistische en individualistische roman. Het bleef bij de weigering, over te gaan tot publicatie. Het is mogelijk, dat de communisten deze afwijking een zo uitzonderlijk geval hebben geacht, dat zij het verder konden negeren. Het is ook denkbaar, dat zij er geen ruchtbaarheid aan hebben willen geven in de

UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND — 13e JAARGANG NR. 23 — 22 NOVEMBER 1958
VERSCHIJNT OM DE VEERTIEN DAGEN

KRITISCH ALLERLEI

In het vorige nummer van ons blad citeerden wij een deel van de rede, die prof. Rogier kortgeleden in Nijmegen, waarin hij de culturele achterstand van het rooms-katholieke volksdeel in felle bewoordingen weet aan „kasplant-katholiciteit”. Hoe groot die achterstand is wordt bewezen door de enquête, die het KASKI (Katholiek Sociaal Kerkelijk Instituut) heeft gehouden. Uit deze onmiskenbare katholieke bron stamt de onthulling, dat slechts 4.5 pct. der Brabanders meer dan 100 boeken in eigendom heeft, tegenover een landelijk gemiddelde van 20 pct. Het KASKI verklaart, dat er in Brabant ook een duidelijke achterstand is ten aanzien van het bibliotheekwezen en de verkoop-apparatuur voor het boek („Het Parool” van 7 nov.).

Na het bovenstaande te hebben gelezen zal het niemand meer verbazen te vernemen, dat 50 pct. van de beoefenaars van vrije beroepen en topfunctionarissen en 70 pct. van het leidinggevende kader in Brabant geen culturele periodieken of opinie-weekbladen leest. En dat er in Brabant een uitgesproken voorkeur is voor godsdienstige lectuur. Waarnee wij, zeker met betrekking tot belijdende katholieken, niets ten nadele van godsdienstige lectuur in het algemeen willen zeggen. Dat hangt meer van het gehalte af...

Prof. dr. J. J. Gielen – oud-minister van O.K. en W. – onthult nog meer over de culturele achterstand der rooms-katholieken in ons land. Tijdens een rede in Helmond deelde hij mee, dat „de katholieken op elke 10.000 mensen boven de 25 jaar 43 academisch geschoolden tellen. Ook de gere-

formeerden staan met 45 per 10.000 in de onderste regionen,” zei hij volgens een verslag in „De Volkskrant” van 8 nov. „Maar dan volgen de Ned. Hervormden met 64, de Evangelisch Lutherse met 137, de Doopsgezinden met 337, de Israëlieten met 418 en de Remonstranten met twaalf keer zo veel academisch geschoolden als de katholieken.” Prof. Gielen zei niets over het aantal academisch gevormden per 10.000 buitenkerkelijken.

Misschien had hij geen cijfermateriaal dáárover ter beschikking, misschien ook waren die getallen zo verpletterend dat hij ze maar heeft verzwegen.

Bovenstaande getallen overziend moet zich wel de indruk vestigen, dat, globaal gezien, het aantal academici voortdurend groter wordt naarmate men zich beweegt in vrijzinniger kring. Het is overbekend dat Joden – ook al zijn zij lidmaat van hun kerkelijke gemeente – in het algemeen wars zijn van orthodoxie. Van Remonstranten is dat eveneens bekend. De vraag lijkt gewettigd, of dogma's niet ernstige remmen betekenen bij een academische studie en het wetenschappelijk onderzoek. Voor ons geen vraag eigenlijk, voor godsdienstig-dogmatici nog lang geen weet. Of gaat er iets wakker worden in hun kringen?

Het is interessant nog iets te citeren uit prof. Gielen's rede. Hij sluit zich voor een groot deel aan bij prof. Rogier's kritiek, maar hij waarschuwt toch wel zijn geloofsgenoten voor „doorslaan” naar de andere kant – bedoelt hij kennelijk – als zij zich willen losmaken van de kasplant-katholiciteit. „Verregaande vrijmoedig-

heid wordt soms als het toppunt van vooruitstrevendheid uitgelegd”, klaagt hij en hij laat daarop volgen: „Jammer genoeg wordt dan alle voorzichtigheid uit het oog verloren.”

Het zou ons niet verwonderen, als hij daarbij het (geestes-) oog hield gevestigd op groepen vooruitstrevende katholieken, die zich rond het voortreffelijke blad „Te Elfder Ure” hebben verzameld of zich hebben verstout „door te breken”. Als men dan nog leest, dat prof. Gielen verzucht: „Het lijkt de hoogste wijsheid vóór coëductie en coïncidentie te zijn,” dan begrijpt men al dat prof. Gielen – hoewel hij zich keert tegen kasplant-katholiciteit (het woord is van prof. Rogier), eigenlijk een typisch vertegenwoordiger daarvan is. Trouwens: had u kunnen denken dat prof. Gielen fel vooruitstrevend zou zijn?

Wij kunnen niet nalaten nog meer over deze affaire te zeggen. De katholieke dichter Gabriël Smit bespreekt in „De Volkskrant” van 8 nov. een onderzoek, dat pater dr. N. G. M. van Doornik MSC heeft ingesteld naar de mening van niet-katholieken over rooms-katholieken. Pater Van Doornik verricht zijn geestelijke arbeid voornamelijk onder buitenkerkelijken. Uit verscheidene brieven, die hij van hen ontving, is hem duidelijk geworden, dat men in niet-katholieke kring „sprekt van overwaardering van het (priester-) ambt en hierin ziet een identificatie van goddelijke en menselijke macht, die vaak heeft geleid tot tyrannieke en absolutistische vormen. Dictatoriale praktijken – aldus deze briefschrijvers – heersen „zowel bij de hiërarchie tegenover de onderdanen als bij de pastoor, die zich wil mengen in de meest intieme zaken van zijn parochianen. Een verder bezwaar acht men het feit – wij citeren nog steeds het artikel in „De Volkskrant” – dat de gewone man niet heeft te „zoeken” op het gebied van het geloof. Dit wordt uitsluitend overgelaten aan de „experts”. Deze nemen hem de problemen uit de hand en dienen ze kant en klaar voor hem op... Als ernstig bezwaar wordt vooral ook gezien, dat de katholieke zijn eigen geloof niet kent, dat hij zich in debat niet kan verdedigen en dat hij daarom ook vaak een gesprek over godsdienst schuwt.”

Gabriël Smit concludeert uit dit alles: „Kunnen wij overal met evenveel kennis tegenover andersdenkenden getuigen (van ons geloof)? Het lijkt er eenvoudig niet

op.” Men ziet het: prof. Rogier staat niet alleen met zijn scherpe kritiek op de kasplant-katholiciteit. Wij hopen van harte, dat deze kritiek – van zovele zijden geuit – resultaten zal hebben. Het kan het wederzijds begrip en de wederzijdse waardering slechts ten goede komen.

Hebt u bezwaren tegen de „hoela-hoep”-mode? Wij niet! Wij zien steeds met groot genoegen naar de meisjes – en sommige jongens – uit onze buurt die de plastic hoepels zo zwierig om hun lenige lichamen laten draaien. Maar wij hebben wel onze toch niet zo gauw verbaasde ogen uitgewreven toen wij lazen, dat het 12-jarige Londense meisje Jacqueline Earwaker ruim zeven uur achtereen heeft gehoelahoep en een dag daarna – tijdens hoela-hoep-wedstrijden – nog eens vier uur achter elkaar. Toen viel het kind neer en moest naar een ziekenhuis worden vervoerd.

„Gek kind”, zult u waarschijnlijk denken. Wij menen, dat de ouders van Jacqueline gek zijn, want zou u het toestaan dat uw dochtertje van 12 zeven uur achter elkaar staat de hoela-hoepen? „Heb jij altijd geweten wat jouw kinderen op straat uitspookten?” vroeg ons een vriend, en wij moesten eerlijk bekennen: nee. Maar als onze dochter of zoon zeven uur niet in huis kwam – al was het maar om te eten – dan waren wij toch minstens even gaan kijken wát ze uitkuurden. Niemand kan ons wijsmaken, dat Jacqueline's vader en moeder niet wisten, dat hun dochtertje meedeed aan die hoela-hoep-wedstrijden. Nu plukken zij, en het kind, daarvan de zure vruchten. Kinderen laten zich nu eenmaal gemakkelijk overhalen tot dergelijke excessen, hun ouders moeten ervoor waken dat zij het niet te gek maken.

De Ziekenfondsraad heeft minister Suurhoff voorgesteld, de premie voor bejaarden te verhogen van f 0.67 en f 1.34 per week tot resp. f 0.82 en f 1.64. De „lage” premie zou moeten gelden voor bejaarden met een inkomen tot f 2520.– per jaar, de hoge voor hen die een inkomen hebben tussen f 2520.– en f 3530.– per jaar.

Dit zou betekenen, dat de ouderen rond vijf procent van hun toch al schrale inkomen zouden moeten afstaan aan de ziekenfondsen. „Oud, dus arm” lijkt soms een verouderd gezegde, maar is het nog lang niet. Wij hopen, dat minister Suurhoff het advies van de Ziekenfondsraad naast zich neerlegt.

ALLEEN

Ik denk nog zooveel als de bloemen
denken bij nacht en dag.
Ik zit en zit dingen te noemen,
waar ik meteen om lach.
Dat doe ik zonder te peinzen
waarom en waarheen,
want ik zit toch zoo gaarne te veinzen,
dat ik ben alleen.

Uit: Pierre Kemp, Phototropen en noctophilen, 's-Gravenhage (A. A. M. Stols) 1947.

Vlegels en barbaren

Het Amsterdams studentenweekblad *Propria Cures*, dat sinds 1890 de traditie heeft een onafhankelijk, vrij en uiterst kritisch geschreven weekblad te zijn, wordt de laatste jaren ontsierd door een smakeloos en grof atheïsme en vooral door een smakeloos en grof anti-papisme, dat beledigend is voor Katholieken. Indien de nihilistisch georiënteerde redactie kritisch en zakelijk over bepaalde aspecten van kerk en geloof zou schrijven is daar niets tegen, maar als de honnête-homme de grofheid voedt en het onderscheid tussen fatsoen en belediging vergeet, blijft de vlegelachtigheid – iets anders dan studentikoze humor – over. Een voorlopig hoogtepunt van beledigende taal stond in P.C. van 18 oktober, in het artikel *In de grond niet zo slecht* over Paus Pius XII van de hand van redacteur H. Leupen. De titel al is in hoge mate grof en beledigend; zo spraken wij over Hitler „in de grond een goeie man”. Het eerste stuk eindigt met de volgende passage: „Het testament van de paus bevat nog een aardig staaltje van posthume diplomatie: Hij vraagt allen die hij „misschien gekrenkt, geschaad of geërgerd zou hebben door woord of daad, nederig om vergiffenis”. Men neme zijn verzoek in ongunstige overweging.” Dat Rooms-Katholieken zich aan dit geschrijf niet alleen geërgerd hebben maar dat zij in hoge mate verbolgen zijn, is vanzelfsprekend.

In de gesloten studentenmaatschappij komen situaties voor dat een spontaan pak slaag het antwoord is op een daad of een uiting. Zo'n pak slaag had de schrijver verdiend en als hij dat onaangenaam zou vinden zou hij met Tjil Uilenpiegel moeten bedenken dat de mensen hem niet mogen maar dat hij het er ook naar gemaakt heeft. Zo'n spontaan pak slaag heeft H. L. niet ontvangen maar wel hebben een aantal R.K. studenten uit Delft de schrijver naar hun studie-stad ontvoerd en zij hebben hem, in de kelders van hun sociëteit, op barbaarse manier lichamenteel letsel toegebracht, hem geslagen en vernederd, hem een tonsuur geknipt en dat alles goed voorbereid. Leest men in P.C. van 1 november het verslag van deze gebeurtenis dan valt daar geen goed woord voor te vinden. Dit zijn laffe inquisitiegebruiken die de daders stempelen als barbaren. Het zijn fascistische methoden, in geen enkel opzicht goed te praten. Waar gaan wij heen als dit de uiting wordt van woede en beledigde gevoelens?

De gevolgen van een en ander zijn verward, dwaas en onbevredigend. De Rector Magnificus heeft, op een brief van de R.K. Studentenvereniging *Thomas Aquinas*, terecht ge-

antwoord dat het betreffende artikel beledigend en smadelijk is, maar *Thomas* eist sancties, dat zo iets niet weer gebeurt en eist, geen censuur, maar een redactie die een afspiegeling is van de Amsterdamse Studentenmaatschappij, dus een verzuilde redactie; een hoogst ongelukkige oplossing. Blijkbaar is de redactie van P.C. toch wel door de knieën gegaan, want zij heeft een R.K. redacteur aangetrokken, die met een hoogst eigenaardig stukje zijn entrée heeft gemaakt en een vergadering van de Algemene Studentenvereniging heeft te zien gegeven dat een aantal R.K. studenten het lidmaatschap opzegde omdat de A.S.V.A. *Propria Cures* niet wil loslaten.

Wij wagen ons niet aan voorspellingen over de afloop van deze affaire, wij hebben wel behoefte om te constateren dat de tegenwoordige redactie een opvallend gebrek aan elementair menselijk fatsoen en goede smaak heeft getoond door deze artikelen te publiceren, dat de verantwoordiging van R. Katholieken volkomen gerechtvaardigd is en dat de wijze waarop de schrijver gestraft is minderwaardig en barbaars is. Wij verwachten dat het betreffende bestuur – de bestraffing ging buiten hem om – dit inziet en zijn excuses zal aanbieden. Wij verwachten ook dat de schrijver openlijk een amende honorable zal publiceren, waarin hij schrijft dat hij ver over de schreef is gegaan, zelfs met de maatstaven rekëning houdend van een stu-

MENS EN WERELD

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr. H. Bonger
Redactiesecretaris: H. P. Danz, Schie-
weg 87c, Rotterdam, telefoon 80641
Administratie, abonnementen en ad-
vertenties: Oudegracht 152, Utrecht,
telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v.
Humanistisch Verbond, Utrecht
Advertentietarieven op aanvraag.
Kleine advertenties f 0,20 per woord
Abonnementsprijs voor leden van het
Humanistisch Verbond f 5,— per jaar,
voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—;
losse nummers f 0,30.

dentenblad. Het is in hoge mate onfatsoenlijk met opzet te krenken. Dat mag de bisschop van Prato niet en dat mag een P.C. redacteur evenmin. Tenslotte constateren wij dat door deze zaak de R. Katholieken de rol gaan spelen van martelaren voor hun geloof en dat het einde een heilloos geschrijf zal zijn over het Katholicisme. Bij niet-Katholieken heerst eenstemmigheid van oordeel dat „de Limburgse Pers” een begrip is geworden van vies en onfatsoenlijk geschrijf over niet-Katholieken. Welnu, P.C. heeft de Limburgse Pers tenminste geëvenaard. P.C. heeft zijn eigen graf gegraven en het gezonde en scherpe, geestige en ongezoeten blad zal veranderen. Een aantal vlerken hebben het zover geschopt. Jammer. B.

Nieuw nummer van Rekenschap

Het derde nummer van de vijfde jaargang van *Rekenschap* opent met twee korte pennevruchten van de Friese schrijfster Nine van der Schaaf. Het is moeilijk, zo niet ondoenlijk, deze bladzijden te rubriceren. Het zijn geen essays, geen prozagedichten, geen gedachten, in de zin van Multatuli's Ideeën, het zijn diepzinnige, licht ironische wijzen van lang nadenken getuigende gedachtengangen. Het opvallendst is de afstand, die de schrijfster neemt tot de grote vragen en tegelijkertijd de diepe verbondenheid met alles wat haar omgeeft. De schrijfster gaat met de natuur om als een volwassen dochter met een wijze vader, wetend dat hem eigenlijk geen vragen kunnen worden gesteld. Ik zou maar één geschrift weten waarmee een vergelijking mogelijk is: *die Natur* van Goethe.

De tekst van de inleiding over *Psychologie en humanistisch mensbeeld*, op de landdag van Socrates uitgesproken op 11 mei 1958 door prof. T. T. ten Have, kan men nu in *Rekenschap* lezen. De lezing geeft een heldere uiteenzetting van de kenmerken van het hedendaagse humanisme, zoals het geformuleerd werd in de beginselverklaring van het H.V., geconfronteerd met de hedendaagse psychologie. De inleiding is, in alle opzichten, vanuit een humanistische geest geschreven, vooral in deze zin, dat Ten Have niet schroomt om de theorie der waarden psychologisch te toetsen en zich voortdurend rekenschap te geven omtrent de begrippen. Als altijd zijn de interessantste wetenschappelijke studies en resultaten te vinden waar twee of meer takken van wetenschap elkaar raken.

C. J. E. Dinaux, een voortreffelijk kenner van de Duitse en Oostenrijkse literatuur van 19e en 20e eeuw, hield voor de *Holland-Festivalclub*, ter gelegenheid van het *Holland-Festival*

1958 een rede over de schrijver Hermann Bahr, de auteur van het, ook in Holland gespeelde, voortreffelijke toneelstuk *Das Konzert*. De tekst van deze interessante voordracht, waarin Wenen, uit de jaren van Schmitler en Hoffmannstal, van keizer Frans Jozef en het Burgtheater tot leven komt, geeft Bahr in al zijn kracht en zwakte, in al zijn ernst en ironie, in al zijn helderheid en onlogischheid, in al zijn weemoed en idealisme weer. Het is een kostbaar stuk voor allen die dit Oostenrijk gekend hebben of willen leren kennen.

Stuiveling publiceert het eerste gedeelte van een essay, *De mens tussen dogma en denken*. Wij onthouden ons van een oordeel, omdat wij graag het slot van de studie willen afwachten. Blijkbaar zijn er lezers – in *Het Parool* b.v. wordt nu reeds een bespreking van het stuk gegeven – die het einde van de studie niet kunnen afwachten.

Het is overigens verheugend dat er in stijgende mate aandacht wordt geschonken aan *Rekenschap*, een feit dat niet alleen uitkomt in het stijgende getal van vaste lezers.

Ook dit nummer is zeer de moeite waard van het lezen en overdenken. B.

Lezingen voor de radio

23 november 9.45 uur (VARA): Dr. A. L. Constandse: *Het menselijk tekort*.

30 november 9.45 uur (VARA): Dr. J. P. v. Praag: *Door de mazen van het net*.

7 december 9.45 uur (VARA): Dr. B. W. Schaper: *tien jaar mensenrechten*.

U kunt zich op de wekelijks verschijnende teksten van de lezingen abonneren door overschrijving van f 4,— per jaar op giro no. 304960, t.n.v. Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. Losse nummers f 0,25.

HUMANISTISCHE TENDENZEN IN DE MODERNE NEDERLANDSE LETTERKUNDE

zijn besproken door Dr. A. SAALBORN voor de A.V.R.O.-microfoon.
De tekst van deze lezingen is verkrijgbaar bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.
Prijs voor de serie van vier lezingen f 1,—.

Goed en kwaad

De taak van een criticus is niet altijd te benijden: de emolumenten zijn ongetwijfeld aanzienlijk: maandelijks ziet hij zijn boekenkast aangevuld met talloze nieuwe bundels, onder voorwaarde echter dat hij deze ook bespreekt. En daar schuilt dus het addertje onder het gras: hoe weinig waardevol (volgens zijn mening althans) de poëzie ook is, die zo ongevraagd op zijn schrijftafel zich ophoopt, een behandeling en public moet volgen. En daar zit de criticus dan met de handen in het haar: in plaats van een hele bladzijde te kunnen wijden aan een bundel die hem getroffen heeft, moet hij eerst zijn dure en zure plicht vervullen.

Laten we het dus maar kort maken: van Peter Marteyn verscheen „Vuur in de verte” (A. J. G. Strenght), een gedicht in twee gedeelten en een epiloog. Marteyn tracht op voor zijn doen originele wijze een stuk poëzie te schrijven, dat echter op proza uitgelopen is, weliswaar klemmend af en toe, maar toch zo dat men zich afvraagt: Wanneer komt de dichter nu eindelijk eens aan het woord? Wanneer men de 56 pagina's van zijn proza-poëzie doorworsteld heeft (als men tenminste zover komt) heeft men het gevoel dat deze wereld alleen nog maar bestaat uit „olie-tijgers, vetbuikige dollargorilla's, geboernoeste schurken, Cadillacs, bijwijken en slaven verzameland.” Uit de laatste strophe van zijn oeuvre zouden wij nog de meest treffende kritiek van P. Marteyn op zichzelf kunnen aanhalen, nl. „Deez' luide wereld jaagt de stilte op,” die men juist in poëzie zo zeer hoopt te vinden. Zou het niet beter zijn wanneer P. Marteyn als dichter eens begon met werk, dat eenvoudiger van taal is en daardoor hopelijk rijker aan inhoud mag worden? Geenszins ligt het in onze bedoeling P. Marteyn hiermee te blameren of hem als een schooljongen terecht te wijzen, daar naar onze stellige overtuiging de eenvoud niet alleen het kenmerk van het ware is, maar nog in veel sterkere mate zijn bijzondere moeilijkheden met zich meebrengt.

Enigszins tot hetzelfde genre behoort „Homo sapiens” van Leo Rikmenspoel (verschenen bij L. J. C. Boucher, 's-Gravenhage, 1957): eveneens een geweldig dicht„werk”, waarbij het epitheton geweldig meer op het werk dan op het dichten slaat: uit de noden van de tijd geboren wil het een religieuze ontboezeming van gemeenschapszin zijn. De goede bedoelingen vallen niet te miskennen, maar evenmin valt te miskennen dat dit hoekje met poëzie al heel weinig te maken heeft.

*Ik spél het leven,
bèn het niet;
ik ben een maskeradepop,
die niet op eigen krachten leeft,*

En dan even verder:

Vertolk ik 't goed, vertolk ik 't kwaad, -

Wij geloven, als we deze laatste vraag bevestigend beantwoorden, een afdoend antwoord gegeven te hebben op het bundeltje „Petit cloisonné” van Jo Spruyt.

Gelukkig dat wij temidden van deze onstellende hoop misère een pronkjuweel aantreffen in de persoon van Elisabeth Eybers, die als een Afrikaanse dichteres haar naam niet alleen met ere draagt, maar ook ten volle waard is.

Klein Ballade

*Toe het hy still uit die nag verskyn
geraam in die donker deurkosyn:*

*met hande wat sku en aarselend was
het hy langzaam haar voorhoof en*

slape betas;

*die sagte word wat hy oor en oor
gefluister het, het sy skaars gehoor,
en van daardie uur kon nie een van die twee
vroeeër of later rekenschap gee.*

*Soos een wat 'n kind teen donker en kou
beveilig, het sy hom vasgehou*

*en al die rustige dinge gesê
waarmee mens 'n kind in die wieg neerlê,*

*maar hy het 'n diepe sug geslaak
en sy liggaam van hare losgemaak:*

*met 'n enkele groet het hy daarvandaan,
soos hy gekom het, weggegaan.*

*En sy het geweet dat hy eendag weer
stil uit die vreemde terug sou keer:*

*terug na die kiem van lewe-en-dood
wat hy gesaai het in haar skoot,*

*terug na die boom van kennis-en-smart
wat hy geplant het in haar hart.*

Kroniek der poëzie

door

Leni de Zwart

En zo zijn er nog talloze gedichten, uiterst gevoelig van toon, zeer eigen van aanpak; haar kinderliedjes en kinderobservaties zijn ragfijn en lancet-scherp.

Kind voor die klavier

*Die kind, so onberekenbaar van gril,
verward en toomloos en met angs deurtril,
laat toe dat haar onstuimigheid besink,
die troebel kolking oopvlak en verpuur,
haar dartelheid getem word tot die blink
en koel patroon van silwer en asuur.
Sy tas tot oor die rand van die gebied
waar drome klank word, klaar en eksplisiet:
haar tinger vingers vind die ewewig
en sekerheid waarna hul smag, herhaal
die stelling wat Mozart teer en lig
bevestig het op de klavesimbaal.*

Zonder twiifel moet voor ons een deel van het verrassende geschoven worden op het Afrikaans, dat alleen al door zijn anders-zijn de aandacht vangt en schokt. Maar dit neemt niet weg dat ook afgezien van deze voor ons bijzondere charme Elisabeth Eybers' gedichten een heel aparte „smaak” hebben, die men lang na blijft proeven. G. A. van Oorschot, A'dam

Zo'n uitschieter van eigen bodem is mijns inziens Herman van den Bergh met „Verstandhoudingen met de vijand”, een uitgave van de N.V. E.M. Querido's Uitgeverij, Amsterdam, 1958. De bundel draagt als motto een spreuk van Elio Vittorini:

De dood een vijand?

Mogelijk, maar treed met hem in

verstandhouding
en ge zult bemerken dat hij de zwakkere is
van uw leven.

Hier is iemand aan het woord, die poëzie schrijft, door en door; het tintelt, beweegt onder uw ogen en in uw oren - het is meeslepend, het is prachtig. Geen woord te veel, geen beeld ernaast, geen gevoel gemist. Ik kan u een aantal gedichten citeren, maar ik kan ze helaas niet allemaal citeren. Trouwens, dit is een bundel om te kopen!

Helaas moet Leni de Zwart, door persoonlijke omstandigheden gedwongen, met haar poëziechroniek ophouden. De redactie dankt haar voor haar zeer gewaardeerde medewerking. Bijgaand treft u haar laatste kroniek voor M. en W. aan.

Als Adam

*Beschonken al of niet
slaap één keer in het jaar
naakt op de tegelvloer
als Adam deed op de aarde*

*Daarna zul je begrijpen
wat je de grond wil zeggen
hoe enkel 't harde waar is
hoe stenen vrienden zijn*

*De waarheid ligt gestrekt
op een bed van verachting
zonder laken of dek
Elk loopt er over heen*

Als de dageraad

*Als de dageraad draait in ons bloed
en de doodsangst wast uit het hart*

*als de zon zich tot pulver splitst
in de vezels van onze huid*

*als de dag al breder breekt
door verzegelde deuren heen*

*als de liefde sterker is
dan de karren vol aarde die
langzaam over ons zijn gerold*

*als de ladder is uitgeworpen
in de wolfskuil van de moed*

*als het licht genadig zingt
in ons onbehouden gedicht
als de ernstige eenvoud zelf
de engel is van onze tafel*

*als de korenbloem de ogen heeft
als de kindren die komen gaan*

*als de wereld nog steeds wepelt
op haar grote wiel van muziek*

*als lijden een lang litteken is
een rondeweg die ons bewaakt*

*als de eigenzinnige vogel
nog sterk in onze ogen woont
dan is 't dat iets ja heeft gezegd
tot de samengevouwen handen*

dat 't het uur nog is om te leven

En tot slot, als weer een heel ander genre:

Hier is de stille jongen

*Let op hier is de stille jongen
die geen woorden heeft om te vertellen
wat er gaande is in zijn brein
Tot op 't kale been van zijn schedel
hebben de scholen hem afgestript
de zang de muziek en de droom
die met de mensen van gister gingen*

*In hun plaats heeft hij slogans en hits
harde kleine haat lichte kleine vlaggen
en een hondepenning dat men weet*

*wie hij was
wanneer Morgen ontploft in zijn gezicht*

*Waarom zouden ze hem woorden geven
een glimlach een droom een kompas
en de laatste glans van de sterren
of alleen maar een reden tot sterven?*

(Vervolg op pag. 9)

IN EN OM

het Humanistisch Verbond

MEDEDELINGEN VOOR DE LEDEN

No. 7/8

Er gebeurt toch wel iets

Het is helemaal geen zeldzaamheid als ook leden van het Humanistisch Verbond wel eens de vraag stellen: wat doet dat Verbond nu eigenlijk? In theorie weten ze het natuurlijk wel, maar zo in de praktijk van alle dag merken ze er dikwijls niet veel meer van, dan dat er in de gemeenschap waarvan ze lid zijn een bijeenkomst wordt gehouden. Dat er een voortdurende en steeds toenemende activiteit heerst ontgaat hun meestal, omdat ze er niet mee in aanraking komen of omdat er weinig over wordt gesproken.

Wie in staat is dit alles van meer nabij mee te maken, kan zich alleen maar verbazen over de vele facetten van ons werk en de bereidheid van de mensen die er een groot deel van hun vrije tijd in steken. Ook al kan men het allemaal lezen in de pas verschenen brochure „Dit wordt gedaan”, het spreekt toch meer tot ons als we er zelf bij betrokken zijn. We denken hierbij aan de bestuurders en wijkhoofden van onze ruim zeventig gemeenschappen, aan de raadslieden in de kampen en gevangenissen, aan de ziekenbezoeksters en -bezoekers, aan de sprekers, die het hele land doortrekken om ook in de meest afgelegen gemeenschappen het gesprek over het humanisme te voeren, aan de mensen die maken dat ons radiokwartiertje op zondagmorgen een van de meest-beluisterde uitzendingen is geworden, aan de schrijvers, die ervoor zorgen, dat elke veertien dagen een nummer van „Mens en Wereld” de lezers bereikt en vult u zelf maar in, welke activiteiten overal door mensen verricht worden.

Gedurende de tijd, dat het vorige nummer van dit blad onder uw ogen kwam en nu, gebeurde er o.m. het volgende: een conferentie voor de sprekers, een week-eindebijeenkomst van de gewestelijke bestuurders op „De Ark”, een conferentie voor ziekenhuisbezoeksters en -bezoekers, gewestelijke besturenvergaderingen in het

gehele land, regionale besprekingen van raadslieden, een landdag van de stichting „Socrates” met een ongekend aantal deelnemers, een reeks van openbare vergaderingen met andersdenkenden en forumgesprekken op vier plaatsen in het land, kwamen rapporten en brochures uit, vonden een reeks van besprekingen met organisaties en personen plaats, kwam een extra-nummer voor de propaganda van „Mens en Wereld” van de pers. En dat waren in die paar weken nog alleen maar de bijeenkomsten die van meer dan plaatselijk belang waren, terwijl in diezelfde tijd in alle gemeenschappen bezinningsochtenden, ontwikkelingsbijeenkomsten, gesprekken in de huiskamer en cursussen gehouden werden.

U zult het ongetwijfeld met ons eens zijn, dat dit een respectabele lijst van werkzaamheden is en er op wijst, dat het Verbond zich in toenemende mate een plaats in het Nederlandse geestelijke leven verovert. Daaraan twijfelen overigens de eigen leden dikwijls meer dan de belangstellende buitenstaanders en andersdenkenden. Maar wie meehelpt om dit humanisme van ons in de praktijk van het leven vorm en gestalte te geven, zal er zich over verbazen, dat, om de woorden van Churchill aan te halen „er zoveel gedaan wordt door zo'n klein aantal”. En wie, door welke omstandigheid dan ook, daaraan niet mee kan helpen en alleen maar zijn sympathie en belangstelling kan geven, wat dan ook wel het minste is, mogen we herinneren aan dat andere gevlugelde woord van de Engelse staatsman namelijk „geef ons het gereedschap, wij zullen het karwei opknappen.”

Er gebeurt niet alleen iets, er gebeurt heel veel, maar het grootste deel van de taak moet blijven liggen. Tenzij er meer komen die aanpakken om hun bijdrage te leveren, of door hun materiële steun enige verlichting brengen.

Th. P.

RECHTEN VAN DE MENS

Op 10 december is het 10 jaar geleden, dat door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties de **Universele Verklaring van de mensenrechten** werd aangenomen met 48 stemmen vóór en 8 onthoudingen. In de daarop volgende tien jaren hebben enkele staten zich er eveneens bij aangesloten.

De verklaring bevat, in 30 artikelen, alle geestelijke en sociale rechten naar welker verwezenlijking de regeringen der staten moeten streven. Uitgangspunt zijn geweest de vier vrijheden, waarvoor volgens president Roosevelt de geallieerden de strijd hadden aangeboden, n.l. vrijheid van woord, vrijheid van godsdienst, vrijwaring tegen gebrek en vrijwaring tegen angst.

Ieder mag voor zichzelf nagaan, wat in de afgelopen tien jaren hiervan is terechtgekomen. Men kan zuur doen en zeggen: niets en men kan minder zuur doen en zeggen: een heel klein beetje en dan alleen nog maar hier en daar. Maar daarmee wordt de noodzaak om er naar te streven niet minder, integendeel. En de aandacht, die over de hele vrije wereld aan die tiende december besteed zal worden, is daarom meer dan een gebaar, behoort althans te zijn een nogmaals onderstrepen van het vurige verlangen dat in de mensen aanwezig is naar een wereld, waarin mensen waarlijk mens kunnen zijn.

OPBOUWFONDS

STEUNT ONS WERK!

Het Humanistisch Verbond heeft voor de financiering van zijn werkzaamheden meer nodig dan alleen de contributies van zijn leden. De begroting voor 1958 vertoont een verschil van niet minder dan f 25.400,- tussen de geraamde uitgaven en de ontvangsten uit contributies en rente. En dan moet nog allerlei werk blijven liggen om het tekort niet nog groter te doen zijn.

Giftten tot ieder bedrag zijn ons welkom! De girorekening van het Humanistisch Verbond is 304960, Utrecht. De verantwoordiging van de binnengekomen giften geschiedt regelmatig in „In en Om” onder vermelding van het bedrag en de initialen van de schenker. Bovendien ontvangen zij, die een bedrag van f 10,- of meer storten een door de penningmeester persoonlijk getekende ontvangstbevestiging.

VERANTWOORDING VAN GIFTEN

IV. over de periode van 10 augustus tot 15 oktober:

Opbouwfonds: M. H. L. te G. f 10,-; A. M. te E. f 200,-; J. S. te Z. f 30,-; Hulpf. d. B. te K. f 500,-; NV de B. te K. f 500,-; F. G. S. te N. f 15,-; J. v. d. L. te A. f 10,-; G. J. S. te G. 100,-; J. A. J. d. J. te A. f 10,-; H. J. B. te A. f 15,-; M. C. D. K. te V. f 10,-; P. M. H. S. te A. f 6,-; J. C. K. te D. f 20,-; J. t. B. te G. f 10,-. Totaal f 1.436,-.

Totaal Generaal per 15 oktober: f 7.134,36.
Hum. St. Socrates: J. S. te A. f 10,-.
Totaal per 15 oktober: f 10,-.

FAMILIEKAMP IN BELGIË

Het was opvallend rustig in de kamer met de grote spiegels waarin ieder van de ander kon zien hoe van de heerlijke knappende broodjes werd genoten. Geen wonder, 't was 't laatste ontbijt na twee weken samen zijn. Kennelijk onder de indruk van het komende afscheid was zelfs de tafel met de 14 jeugdigen nu eens niet uitgelaten of rumoerig. Hun tot besluit van het ontbijt in duidelijke mineur toon gezongen en met tranen gemengde „Welbekome 't al te samen" moge gespeeld zijn geweest, er klonk toch een gemeend weemoedige ondertoon doorheen. Maar daarvoor was de stilte al doorbroken aan de andere tafel, die met de 13 ouderen. Er moest tussen enkelen nog iets worden afgerekend: „Nou zing daar maar een liedje voor." Waarop spontaan werd ingezet: „'t Is mooi geweest, 't is drommels mooi geweest." Dat was 't sein voor nog eens ophalen en samen opnieuw doorleven van enkele hoogtepunten: De dagtochten naar Dinant, Namen, Expo; de wandeling naar Spontin met de avontuurlijke oversteek van het rivierveld de Bock. Over de smadelijke roeiwedstrijd-tijden welke de ouderen leverden vergeleken bij die van de jeugd werd niet veel gepraat, maar wel over de prestatie van onze 81-jarige, die als steeds in dit eerste buitenlandse familiecamp glunder en waardig zijn plaats innam aan het hoofdeinde van de tafel.

Wat zal het langste in herinnering blijven van de genoeglijke vakantie in het uniek gelegen Godinne-sur-Meuse met zijn prachtige rotspar-tijen, schitterende vergezichten, uitgestrekte bos-sen, fraaie bloementuinen? De discussie over de maatschappelijke problemen van de puber-teit, de vrolijke avond in Lustin met zijn thuis rond het biljart levenslustig herhaalde volksdans „Zie de boerinnekes de rokjes zwaaien", de onvrijwillige nachtelijke duik in de Maas door een onzer - geheel geklede - jongedames, de ar-tistiek uitgevoerde kampkrant met onthullingen betreffende hartsgeheimen en ontloken roman-ces? Of de door de jeugd leuk opgezette en vlot uitgevoerde Bonte avond, het genot van 't toeven in een rustige avondstilte aan de Maas, het nu eens geen wind om de oren voelen en de bomen dagenlang bladstil te zien? Of mis-schien de kennismakingsavond waarin iedereen zo open iets vertelde van zijn leven, van zijn wereldbeschouwing en van zijn houding tegen-over en kijk op 't Humanisme in 't algemeen en op 't Verbond in 't bijzonder? Of voor de jeugd wellicht 't elke avond patat frites met ijs toe, de riskante klauterpartijen, 't roeien en zwemmen in de Maas? Hoe hierop te antwoor-den? Immers, ondanks 't vele dat samen werd ondernomen genoot ieder de vakantie op haar of zijn manier.

't Vele handen drukken ten afscheid, 't har-telijke uitwaaien, de goede voornemens voor verdere contacten en correspondentie, 't zijn allemaal getuigen van een goede sfeer en geven aanleiding te pogen 't verlangen van velen te realiseren: Dat moeten we nog eens doen.

H. F. MULDER

BRIEF UIT AUSTRALIË

(Ons lid, Mej. v. d. Kooi, de bezoekers van „De Ark" welbekend, vertoefte tijdelijk in Au-stralië, en vertelt in onderstaande brief iets over een vergadering, waar zij aanwezig was.)

Op 6 augustus woonde ik een bijeenkomst bij ter gelegenheid van de World Peace Day, georganiseerd door The World Peace Pledge Union. Deze datum is gesteld op de dag dat, 13 jaar geleden, de atoombom op Hiroshima werd gegooit, daar niet veel anders dan verwoesting achterlatend.

Een predikant sprak over de macht van 't atoom, dit onzegbaar kleine, dat zo onnoeme-lijk veel leed kan toebrengen, indien niet goed

gebruikt. Een mens, zo'n miniem onderdeel van de mensheid, kan zo enorm veel uitrichten ten goede en ten kwade. Van echte belangstelling voor je medemensen, onverschillig kleur of ras, móet een goede kracht uitgaan, welke zich voort-plant. Na deze inleiding werden verschillende brieven voorgelezen van mensen, die de ramp van zeer nabij hadden meegemaakt en door een toeval waren ontkomen. 't Was een stuk tragiek. Naast de sprekerstafel zaten een paar Japanse meisjes, die hun ontroering niet meester waren.

Hierna kwam het belangrijkste van de avond. De heer B. Kalsehagen uit Kadina sprak over zijn ondervindingen met bemanningen van Ja-panse schepen. Hij is journalist en als er een panse schip aankomt, gaat hij er met zijn vrouw heen, praat met de mensen, nodigt ze thuis te eten en is als een vriend voor hen. 't Is erg moeilijk hun vertrouwen te winnen, door-dat ze in Australië meestal met de nek aangeke-ken worden. Het kost moeite hun argwaan te overwinnen, maar is 't eenmaal zover, dan zijn het echte vrienden, waarvan zij en hun kinderen vaak brieven krijgen.

Dit werk van de heer Kalsehagen móet iets doen, móet op een of andere manier ten goede werken in de verhouding van de mensen onder-ling. Voor sommigen kan het heel erg moei-lijk zijn om over zekere haatgevoelens heen te stappen, maar een haat tegen een regime mag toch niet gekoeld worden op de enkele mens. Gedurende het laatste jaar zijn, eigenlijk voor het eerst na de oorlog, vooraanstaande Japan-ners officieel in Australië ontvangen. Dit is toch wel bemoedigend.

TIA V. D. KOOI

KORT VERSLAG

van de hoofdbestuursvergadering op 20 septem-ber 1958 in Utrecht.

Het voorlezen van de notulen geeft aanleiding nog eens in te gaan op de verhouding met de NOVIB. Hierover zal binnenkort een brief aan de gemeenschappen gezonden worden. De cen-traal geestelijk raadsman vertelt iets over zijn gesprekken met industriëlen e.a. over het be-drijfsapostolaat. Enkele namen worden ge-noemd van personen, die men gaarne in de Raad van Advies zag opgenomen. Zij zullen worden uitgenodigd. Een bespreking vindt plaats over een noodzakelijk geachte uitbreiding van „De Ark" in verband met het werk van het Thuisfront. Een oplossing is nog niet gevonden. Voorzitter geeft een uiteenzetting over zijn on-derhandelingen met de minister voor maat-schappelijk werk in verband met de gerepatrieer-den. Het voorstel tot een gemeenschappelijke conferentie van Verbond en S.V.H.G. wordt voor uitvoering verwezen naar een gezamenlij-ke commissie van beide organisaties. Een uit-voerige discussie vindt plaats over een uitno-diging van Protestantse zijde voor een gesprek tussen een aantal vertegenwoordigers van chris-telijke en humanistische opvattingen. Er wordt vastgesteld wie van onze kant aan dit gesprek zullen deelnemen. Er vinden tenslotte nog enkele benoemingen van vrijwillige raadslieden plaats, terwijl behandeling van het agendapunt „huidige positie van het Verbond" wegens tijdsgebrek tot de volgende vergadering wordt uitgesteld.

KORT VERSLAG

van de hoofdbestuursvergadering op 25 oktober 1958 in Utrecht.

Kennis wordt o.a. genomen van het huidige ledental, dat een, hoewel zeer langzame, stijging vertoont. Goedkeuring wordt verleend aan de gemeenschappen Groningen en Voorburg/Rijs-wijk tot het aanstellen van een leider voor vor-mingscursussen, terwijl het hoofdbestuur even-eens accoord gaat met de oprichting van de gemeenschap Krimpen a.d. IJssel. Men betuigt

ZIEKENBEZOEK

Het is normaal dat in alle gemeenschappen langdurige zieken en invaliden regelmatig worden bezocht en in voorkomende moei-lijkheden bijgestaan. In kleinere gemeenschap-pen geschiedt dit doorgaans door iemand die de zieke persoonlijk kent. In andere gemeen-schappen wordt deze taak opgedragen aan een ziekenbezoek(st)er, of ook aan meerdere, in welk geval één lid van het team optreedt als leid(st)er van het ziekenbezoek. In tal van ge-meenschappen vindt men dergelijke grotere of kleinere commissies, belast met het bezoeken van zieke leden of andere buitenkerkelijken die thuis, in ziekeninrichtingen of in sanatoria ver-pleegd worden. De centrale leiding van het zie-kenbezoek berust bij Mevr. A. Treurniet-Wiers-ma, Erasmusweg 137, Den Haag, telefoon 01700-322812, terwijl het werk in de sanatoria ressor-teert onder de Centrale Geestelijke Raadsman D. Th. F. d'Angremont, Graaf Aelbrechtlaan 149, Amstelveen, telefoon 02964-3060. Alle correspondentie dient te worden gericht aan de Centrale Leiding Ziekenbezoek van het Huma-nistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Namen en adressen van zieke leden en naaste geestverwanten plegen ter kennis van de leid-(st)er van het ziekenbezoek te worden ge-bracht door bestuurders, wijkhoofden, familie-leden, vrienden of kennissen. Wordt de zieke thuis verpleegd, dan neemt de ziekenbezoek-(st)er contact op met de familie en informeert of de patiënt bereid en in staat is bezoek te ont-vangen, waarna een afspraak wordt gemaakt. Ook wanneer de zieke in een inrichting is op-genomen verdient het aanbeveling eerst met de familie overleg te plegen.

Wordt de zieke verpleegd in een inrichting buiten de woonplaats of is hij moeilijk bereik-baar, dan brengt de leid(st)er van het zieken-bezoek hiervan onverwijld de Centrale Leiding op de hoogte. (Als een gemeenschap niet over een dergelijke functionaris beschikt, moet dit natuurlijk door het bestuur gebeuren.)

In verpleeginrichtingen laat men, uitzonde-ringen daargelaten, de officiële bezoeken aan de familie over. Geldt in een ziekenhuis geen speciale regeling, dan vraagt men de directie verlof om de patiënt buiten de vastgestelde uren te bezoeken. Het kan echter voorkomen dat patiënten die weinig of geen familiebezoek ont-vangen de voorkeur geven aan een bezoek op de vastgestelde tijden.

Het ziekenbezoek beperkt zich in vele plaat-sen niet meer tot de leden. In een toenemend aantal verpleeginrichtingen worden de zieken-bezoek(st)ers van het Humanistisch Verbond in de gelegenheid gesteld om buitenkerkelijke zie-ken te bezoeken.

zijn instemming met de brief aan de minister voor maatschappelijk werk in verband met de afwijzing om raadslieden van het Verbond tot de zgn. contractpensions voor gerepatrieerden toe te laten. Omdat binnenkort een behande-ling van de Omroepwet te verwachten valt, wordt aan de hand van een nota van het dage-lijks bestuur nagegaan, of door het Verbond bepaalde activiteiten noodzakelijk zijn. Een plan hiervoor wordt besproken en goedgekeurd. Eni-ge raadslieden voor de arbeiderskampen wor-den benoemd, terwijl het huishoudelijk reglement van de gemeenschap Nunspeet wordt goedge-keurd. Een uitvoerige bespreking vindt plaats over de huidige positie van het Verbond, waarbij vooral de interne toestand wordt bekeken. Be-perkte middelen remmen helaas een dringend noodzakelijke kaderscholing evenals de aanstel-ling van meerdere functionarissen. Toch meent men, ook in vergelijking met andere organisaties, dat er geen reden is voor enig pessimisme. Men besluit deze discussie op een volgende hoofd-bestuursvergadering voort te zetten.

Het Australische cricketteam

Het schijnt dat de krantenberichten over de maanraket in bepaalde bevolkingskringen grote beroering hebben gewekt. U denkt misschien, omdat men er allerlei politieke of militaire gevolgen van vreesde of hoopte? Maar nee, dat was het niet. De beroering waarover ik hier spreek had een heel andere oorzaak. De mensen waarover ik spreek stelden zich de hemel nog steeds voor als een grote koepel, laten we zeggen een reusachtige omgekeerde pan, waarlangs zon en maan zich bewegen. En nu zou een maanraket daar zo maar een gat in slaan. Daarmee viel hun hele wereldbeeld in duigen!

Ongelooflijk! vindt u dit denk ik. Nu, eigenlijk vind ik het ook ongelooflijk. Maar het is me door een betrouwbaar man verteld. Misschien komt zo iets toch nog wel voor in 1958! Maar zeker is, dat een dergelijke voorstelling van de wereld vroeger de normale is geweest, totdat Copernicus er omstreeks 1500, dus pas 400 jaar geleden mee brak. Ook in de oudheid had men al wel opgemerkt, dat men de bewegingen van zon, maan en planeten veel beter verklaren kon door aan te nemen dat de aarde draait en de sterren stilstaan, maar men had dat toch alleen maar gezien als een wiskundige denkwijze, niet als werkelijkheid. Men redeneerde ongeveer aldus: Kijk eens, het is veel overzichtelijker als men een ogenblik aanneemt dat de aarde zou draaien en de zon stilstaan, maar zo is het natuurlijk niet! We weten wel beter. Totdat Copernicus een omwenteling in het denken te weeg bracht. Want hij zei voor het eerst: Maar als het denken ons leert dat het veel eenvoudiger is er van uit te gaan dat de aarde draait en de zon stilstaat, dan moeten we dat ook aannemen. M.a.w. hij vertrouwde meer op de menselijke geest dan op de zintuigelijke schijn. En hij moest nu alleen nog verklaren, hoe het kwam dat we niet merken dat de aarde draait.

D.w.z. hij moest duidelijk maken hoe onbetrouwbaar onze zintuigelijke gewaarwordingen zijn, als het om waarnemen van bewegingen gaat. Trouwens dat weet iedereen, die wel eens in een trein op het station gezeten heeft en een ogenblik niet wist of hij zelf nu reed of de trein ernaast.

Toch heeft het nog heel lang geduurd voor de Copernicaanse opvatting aanvaard werd. „De ogen kunnen het getuigen”, riep een tegenstander uit. En voor wie die getuigenis niet overtuigend was, had men dan nog altijd de dreiging met de brandstapel als laatste argument. Dat heeft Galilei nog ondervonden. Hij vond het dan ook maar voorzichtiger toe te geven dat de aarde heus stil stond, toen hij voor de rechter ter verantwoording geroepen werd. Maar de aarde draaide toch om haar as. Dat kon ook die rechter niet tegenhouden, en evenmin de kerk die achter hem stond. En nu is dat iets wat ieder kind toch eigenlijk wel weet, althans hoort te weten.

En daarmee was een barst gekomen in een wereldbeeld, waarin de mens, en met hem de aarde, in het middelpunt stond. Sindsdien zijn we op die weg nog een heel stuk verder gegaan.

Het is eigenlijk wel merkwaardig dat men de humanisten steeds weer verwijt dat ze de mens in het middelpunt plaatsen, terwijl zij juist aanhangers zijn van een wereldbeeld, waarin de mens maar een zeer bescheiden plaats inneemt. Niemand kan bescheidener zijn omtrent de plaats van de mens in het heelal dan de humanist. Maar hij weet ook, dat het niettemin tot de grootheid van de mens behoort, dat hij als stofje in de wereld toch zodanig met die wereld verbonden is, dat hij er weet van heeft, hoe die wereld in al zijn ondoorgrondelijkheid samenhangt. Ik zeg: er weet van heeft! Niet: dat hij er alles van weet. Maar al zoekend en

vorsend heeft hij toch een wereldbeeld ontworpen, waarvan hij vermoedt, dat het hem dichter heeft gebracht bij het werkelijke zijn van de wereld. In de humanistische levensovertuiging is ook dat wereldbeeld opgenomen. Vandaar dat het de moeite loont ons hier af te vragen: Wat menen wij als leken nu van de wereld waarin wij leven? Een ding is zeker: hoe meer wij ons er in verdiepen, hoe bescheidener we worden.

Laten we eerst eens denken aan de stof waaruit de wereld is opgebouwd, de materie. We weten dat die uit heel kleine deeltjes, bestaat, kleiner dan korrels, kleiner dan kristallen, onzichtbaar voor het blote oog, maar ook niet zichtbaar te maken met een microscoop: de moleculen. En deze moleculen bestaan uit nog kleinere deeltjes: de atomen. Laten we even een theelepeltje in ons kopje steken. Hier is een lepeltje thee of koffie. Hoeveel atomen zouden daar in zitten? Nu, raad u maar niet: 50 triljoen!

Dat is een 5 met twintig nullen er achter. Maar denkt u nu niet dat we nu echt aan de allerkleinste onderscheidingen toe zijn. Want zo'n atoom bestaat uit een kern en daaromheen cirkelen de z.g. elektronen. Stelt u zich even voor dat die kern een koperen bal op een torenspits is. Dan cirkelen de dichtstbijzijnde elektronen op 8 km afstand. En de verste? Als de toren in Amsterdam staat, dan cirkelen de verste elektronen over Engeland, Denemarken, Duitsland en Frankrijk. Het dichtstbijzijnde volgende atoom vinden we dan in de Verenigde Staten. Maar die atomen staan niet stil; ze trillen. Hoeveel? Van hier tot de maan. Fritz Kahn, aan wiens boek „Het Wonder der Natuur” ik deze gegevens ontleen, zegt hierbij: Zegt u nu niet dat u het begrijpt, want als u denkt het te begrijpen, dan hebt u het juist niet begrepen.

Trouwens, het verhaal is nog niet uit. De atoomkernen zijn geen bollen, maar ze bestaan uit... Enfin, u weet het al: ook de atoomkern is vooral ruimte, leegte en daarin nog weer veel kleinere deeltjes; zo iets als de elektronen. En die deeltjes... zijn eigenlijk geen deeltjes, maar samengebalde energie. Of liever: samengebalde energie is materie; materie kan „ontploffen” in energie. Denkt u maar aan de atoomsplitsing. En zo leven we dus met een wereldbeeld, waarin de oude tegenstelling stof – kracht niet meer opgaat. We leren de wereld zien als een vorm van samengebalde energie. En dat is niet alleen een kwestie van theorie, maar van ademen en de praktijk. De nachtmerrrie van de atombom is uit dit inzicht voortgekomen. Want de mens kan evenals de onvolleerde toverleerling uit de fabel de krachten van de natuur wel oproepen, maar hij heeft niet geleerd hoe hij er mee moet omgaan. Ze bedreigen hem zelf en de wereld. Maar er is geen weg terug: De mensheid kan wat zij nu eenmaal weet niet meer vergeten. En daarop is zij ook niet aangelegd. Onze aanleg drijft ons voort: naar meer inzicht en naar meer besef van wat te doen en te laten. D.w.z. naar een situatie waarin ons kunnen beantwoordt aan ons weten. Daartoe moeten wij ons levensverhoudingen scheppen die overeenstemmen met onze mogelijkheden. En dat vergt, dat wij alle scheppende krachten in onszelf mobiliseren.

De verwerkelijking van een vollediger menselijkheid is helemaal geen zaak van begrijpen en weten alleen. Veel meer gaat het er om de morele krachten te wekken die bij ons weten passen. Maar daarom moeten we onze ogen ook voor dat weten niet sluiten. Opdat het ons niet overweldigt. Ik sprak zoëven al van de grondslag van ons moderne wereldbeeld: de stof als samengebalde energie.

Ik wil nu ook nog wel iets zeggen over de opbouw van dat wereldbeeld. Laten we proberen ons hier een voorstelling van die wereld

te maken. Laten we in gedachten van hier uit op reis gaan, de ruimte in. En dan nemen we maar het snelste vervoermiddel. Neen, geen straalvliegtuig; dat gaat maar 1000 km. per uur. Ook een raket is niet vlug genoeg. We nemen een lichtstraal. Snelheid 300.000 km. per seconde; zo snel, dat we ons in het dagelijks leven niet eens realiseren, dat het licht, net als het geluid, tijd nodig heeft om van het ene punt naar het andere te komen. Daar gaan we dan. Eerst een proefvluchtje rond de aarde. We gaan acht maal. Dat duurt... ruim één seconde. Dan wennen we vast aan de snelheid.

En nu op weg. De maan bereiken we ook in één seconde. Na acht minuten passeren we de zon. Achtereenvolgens zien we nu de verschillende planeten die net als de aarde om de zon cirkelen. Als we vijf uur onderweg zijn laten we de laatste achter ons. De zon is nu een gewone ster geworden en we zetten koers naar de dichtstbijzijnde volgende ster. De tocht duurt wel lang. We scheuren een kalenderblaadje af. En nog een, en nog een. En de reis duurt voort, als maar langer. Eindelijk, eindelijk, daar komt de ster. Hoe lang zijn we nu onderweg? Laat eens kijken: vier en een half jaar. Vier en een half jaar! En hoeveel sterren zijn er wel om ons heen? Och, we schrikken al niet meer: 200 miljard. Tezamen vormen ze een soort pannenkoek of een discus, die zich als een lichtende band om ons heen aftekent: de Melkweg. Als we er met onze lichtstraal – u weet wel 300.000 km. per seconde! – doorheen reizen, dan duurt dat zo'n honderdduizend jaar.

En dan laten we ook de Melkweg achter ons, nu we goed zien eigenlijk meer een spiraal dan een pannenkoek, en een spiraal die dan nog met grote snelheid om zijn as wentelt. En kijk, rondom zien we nog als afgespatte stukjes Melkweg een honderdtal bolvormige sterrenhopen, elk van enige duizenden stralende zonnen. Maar ook die laten we achter ons. En nu zijn we dan werkelijk in de lege wereldruimte. Dat denken we tenminste. Maar wat zien we daar in de verte? Een nieuwe Melkweg, 700.000 lichtjaren van ons verwijderd. En dan nog één: op een afstand van 1½ miljoen lichtjaren. En weer één, en weer één, tallozen. Hoeveel? Eén miljard. Eén miljard melkwegstelsels, elk wettende met 100 à 200 miljard zonnen. En dat alles vliegt met onvoorstelbare snelheden van elkaar vandaan. Misschien is het heelal wel één grote explosie, waarvan de melkwegstelsels de brokken zijn. En die explosie is zo'n 6 à 8 miljard jaren geleden begonnen. Mogelijk is de middellijn van het heelal ook niet groter dan 6 à 8 miljard lichtjaren. En dan is daarbuiten niets, helemaal niets. Ook geen ruimte...

Maar u heeft al lang geroepen: hou op, het duizelt me, ik kan het me helemaal niet voorstellen. Laat ik u dan meteen geruststellen. Ik kan het wel navertellen, maar ik kan het me ook helemaal niet voorstellen. En er is niemand, die zich dat voorstellen kan. Men kan het alleen allemaal heel nuchter vaststellen en koel logisch beredeneren. En misschien blijken deze opvattingen op den duur ook niet helemaal juist. Dan zal men ze even nuchter en koel logisch vervangen door betere. Maar die zullen stellig niet minder verbluffend zijn. En ze zullen ons hetzelfde gevoel geven: fierheid en bescheidenheid. Fierheid, omdat we niet terugdeinzen voor de afgronden van het heelal. En bescheidenheid omdat we ons stofjes weten in een duizelingwekkende wereld, waarin wij mensen alleen een menselijke taak hebben. De taak om dat stukje wereld dat Aarde heet met elkaar menselijk te bewonen...

Wij mensen alleen? Er zijn een miljard melkwegstelsels met 100 à 200 miljard zonnen. Er is geen reden om niet aan te nemen dat talloze zonnen ook planeten hebben, zoals onze zon. En op die miljarden planeten... zou daar ook

(Slot op volgende pagina)

(Vervolg van vorige pagina)

iets als leven mogelijk zijn? Niet overal, maar hier en daar?

En hoe zou dat leven er dan uitzien? Zou men daar ook atoombommen hebben? Of zou men daar geleerd hebben samen te leven? Hebben wij lotgenoten in de ruimte? En zouden we ons voor hen moeten schamen? Kijk, van zulke gedachten plegen we heel stil te worden. Het zijn ongelooflijke gedachten, waar we niet goed raad mee weten.

Dan maken we er voorlopig maar een grapje over om onze verlegenheid te verbergen. Zoals die Engelse sterrekundige die zijn beschouwingen hierover droogweg besloot met de opmerking: We zullen er aan moeten wennen dat er ergens in de diepte van het heelal misschien nog een cricketteam bestaat, dat het Australische kan verslaan. En zo zullen wij vandaag ook maar besluiten met de onthutsende gedachte, dat er ergens in de wereldruimte misschien een voetballer leeft, die beter speelt dan Abe Lenstra.

J. P. VAN PRAAG

(Deze toespraak werd uitgesproken voor de V.A.R.A.-microfoon op 2 november j.l. en afgedrukt in „Het Woord van de Week”. Men kan zich hierop abonneren voor de prijs van f 4,- per jaar bij de administratie, Oudegracht 152 te Utrecht. Wie zich nu hiervoor opgeeft, krijgt alle nog verschijnende nummers in 1958 gratis.)

NIEUWE GEMEENSCHAP

Een aantal algemene leden in Krimpen aan den IJssel hebben het er op gewaagd en een eigen gemeenschap gesticht. Voorlopig is het nog maar een kleine groep, maar in deze streek zijn alle voorwaarden aanwezig om uit te groeien tot een levenskrachtige en pittige gemeenschap. We wensen hun van harte succes toe.

KERSTKAMP 1958 DE ARK

Het Kerstkamp 1958, dat ook dit jaar in „De Ark” te Nunspeet zal plaatsvinden, duurt iets langer dan gewoonlijk en wel van woensdag 24 december (aankomst vóór de warme maaltijd van 18 uur) tot en met zondag 28 december (ná de maaltijd). De leiding berust evenals vorig jaar bij de heer en mevr. Bosman uit Amsterdam.

Het programma zal afwisselend zijn en de deelnemers van vorige kampen weten, dat de gezelligheid niet wordt vergeten. Ook nu kunnen geen kinderen jonger dan 16 jaar worden toegelaten.

De prijs bedraagt thans f 30,- per persoon, of f 27,50 voor wie door omstandigheden de eerste maaltijd op woensdag niet kan bijwonen.

Schriftelijke aanmelding dient te geschieden vóór 1 december aan „De Ark”, Belvédèrelaan 14 te Nunspeet. Het verdient aanbeveling om, als men samen met vrienden komt, in de opgave alle namen en adressen te vermelden, hetgeen de beheerder veel werk bespaart bij het indelen van de kamers.

GEHOORD EN GELEZEN

Nieuws uit de gemeenschappen

Maar liefst drie jubilea in de afgelopen maanden en nog wel van drie A's. Assen en Alkmaar vierden hun 10-jarig bestaan en Arnhem legde er nog een schepje op met 12½ jaar. Bij alle drie een feestelijke en genoegelijke bijeenkomst en het besluit door te gaan.

Haarlem verrast niet alleen elke keer weer met het uitstekend uitgevoerde maandblad, in samenwerking met „Humanitas” maar ook met het veelzijdige programma. Een gespreksavond van een katholiek, een protestant en een humanist over het thema „Wat dunkt u van de mens?” zal zeker ook buiten eigen kring belangstelling trekken.

Ook Laren/Blaricum wist drie vertolkers van deze richtingen tezamen te brengen en een volle zaal luisterde met belangstelling naar de uiteenzettingen, die, zonder iets te verdoezelen, van onderling begrip getuigden. De uitstekend verzorgde brochuretafel met de nieuwste uitgaven van het Verbond trok tijdens de pauze grote belangstelling.

Hilversum is erin geslaagd een volgend aantal leden bereid te vinden als contactpersonen op te treden. De gehele gemeenschap is in wijken verdeeld en elk lid wordt op zijn tijd bezocht. Niet alleen om hem „aan te porren” maar ook om iets te weten te komen van ieders persoonlijke omstandigheden. De naam „gemeenschap” moet inhoud krijgen.

In Hengelo was men ontevreden over het bezoek aan de bijeenkomsten. Men heeft het nu eens over een andere boeg gegooid, een korte inleiding met genoeg open vragen om te discussiëren. De eerste keren was het een succes.

Enschede wil ook eens een proef gaan nemen met een vrouwengroep. Omdat men van de ervaringen van anderen kan leren, vroegen ze mevr. Max uit Amersfoort eens iets over de groep aldaar te komen vertellen.

Den Haag maakte van de aanwezigheid van de bijzondere tentoonstelling van Japanse kunst gebruik, om met een groep leden daaraan een bezoek te brengen. Van te voren een inleiding met lichtbeelden. Het winterprogramma van deze actieve gemeenschap vermeldt verder een

cursus „Geestelijk gezond zijn”, waar op zes avonden deskundigen lezingen met ruime gelegenheid voor discussie zullen houden.

In Schiedam nam men eens een proef met een „stijlvolle” bijeenkomst. De zaal met bloemen verzorgd, muziek en voordracht als omlijsting van de toespraak, het bestuur niet achter de tafel maar de leden ontvangend, kortom, zo als het eigenlijk altijd moet zijn. Het resultaat was verrassend, een grotere opkomst en veel belangstellenden die blij waren nu eens geen „vergadering” mee te maken maar een bijeenkomst van vrienden. Doorgaan mensen, het is de moeite waard.

Beverwijk pakt energiek het groepswork aan. Vorig jaar werd er een proef mee genomen, die zo goed slaagde, dat men thans drie gespreksgroepen heeft gevormd.

Behalve dat Arnhem feest vierde (zie boven), kon men ook nog met enige trots vermelden, dat sedert het begin van het jaar 37 nieuwe leden waren toegetreden.

Maar ook Groningen liet zich niet onbetuigd, netto winst 30. Maar daarvoor hebben ze er dan ook een propaganda-commissie.

Onze andere gemeenschap in het noorden, Leeuwarden is aan de wensen van de zondagse uitslapers tegemoet gekomen. Ze belegden bijeenkomsten niet op de ochtend, maar om half vier 's middags! Je moet er maar opkomen, eigenlijk is het doodeenvoudig.

En voor de ouders met kinderen organiseerde Utrecht een dubbele filmmiddag samen met enkele andere humanistische organisaties. Eén voorstelling voor de ouderen en in hetzelfde gebouw, wat dacht u, natuurlijk in het Erasmushuis, ook voor de kinderen zo iets. Het kan natuurlijk niet overal, maar het is best eens te proberen.

En tot slot, wie een goede naam weet voor een contactorgaan, zal Winterswijk daar een plezier mee doen. Ze hebben er sedert enige tijd een blaadje, maar het is een blad zonder naam. Wie een goed idee heeft, stuurt dat maar aan ons, dan komt het wel verder. Onkosten worden niet vergoed.

Voor een dubbeltje kunt u niet op de eerste rij zitten . . . maar een abonnement op „Mens en Wereld” kost u nog geen dubbeltje per week!
Wie zich nu voor 1959 bij de administratie, Oudegracht 152 te Utrecht opgeeft, ontvangt alle nog in 1958 verschijnende nummers gratis.

Discussie over de bewapening

Op uitnodiging van het bestuur van de federatie Amsterdam van het Humanistisch Verbond wisselden Albert de Jong en Dr. L. de Jong op 29 oktober in het openbaar van gedachten over het bewapeningsvraagstuk. Albert de Jong verwerpt het militarisme, zoals hij het noemt op ethische gronden omdat de strijd tussen legers grotendeels vervangen is door een laffe moord van weerloze burgers en de natuurlijke afkeer tot doden in de mens in het leger wordt onderdrukt, op principiële gronden omdat de militair doodt in opdracht van superieuren, op politieke gronden omdat het leger niet democratisch is en op universele gronden omdat door de huidige vernietigingsmogelijkheden de mensheid geheel of grotendeels kan worden uitgeroeid. Het Nederlandse volk zou op staande voet moeten verklaren dat het zijn luchtmacht afschaft en zich reeds nu moeten voorbereiden op de ondergrondse strijd, die bij een eventuele bezetting noodzakelijk zou zijn.

Dr. L. de Jong heeft zich met vele anderen gerealiseerd dat met de politiek van voor 1940 niets is bereikt en dat de totalitaire staten ten onder zijn gegaan door het geweld van de Geallieerden en niet door stakingen of door ondergrondse verzet. Ook in de toekomst zal het Nederlandse volk niet de kracht opbrengen voor een algemeen illegaal verzet. Op het ogenblik schuilt het grootste gevaar in de mogelijkheid dat lokale conflicten uitgroeien tot volledige oorlogen omdat men meent dat de tegenstanders zwak genoeg zijn nu zelf successen te kunnen

behalen. De kans op oorlog zal daarom kleiner worden indien „het Westen” er voor zorgt zich zo goed mogelijk te kunnen verdedigen; dit houdt onder andere het bezit en de ontwikkeling van atoomwapens in. Daarnaast moeten wij bereid zijn aan reële ontwapeningsvoorstellen mee te werken.

Na deze inleidingen gaven de heren de Jong antwoord aan elkaar. Beiden onderstreepten zij de noodzaak een atoomoorlog te voorkomen en erkenden zij dat de door hun aangegeven methode om dit te doen, risico's met zich brengt. Albert de Jong wil dat de mensen zich nu op dit beslissende ogenblik anders gedragen dan zij tot nu toe gedaan hebben, terwijl Dr. L. de Jong deze wens een gevaarlijke illusie acht. Slechts dan kan men iets bereiken, wanneer men uitgaat van de herhaaldelijk waargenomen realiteit en op grond daarvan tracht met veel geduld zijn doeleinden te verwezenlijken.

Het grote aantal schriftelijk ingediende vragen gaf de sprekers na de pauze de gelegenheid hun standpunten verder te verduidelijken. Bij de sluiting van de avond kon de gespreksleider, de heer W. Holtland, terecht opmerken dat het doel van het federatiebestuur was bereikt: de vele aanwezigen waren geholpen bij hun overpeinzingen van het bewapeningsvraagstuk, een probleem dat iedere democraat en zeker iedere humanist dwars zal zitten omdat hij zijn eigen verantwoordelijkheid voortdurend voelt.

(Slot van pag. 4)

Dan terug naar het verleden: De Beuk publiceerde (in 1957 al) een herdruk van F. L. Hemkes. Veertig gedichten, van een inleiding en aantekeningen voorzien door dr. P. J. Meertens. Hemkes, die in 1854 werd geboren, stierf op 32-jarige leeftijd, in 1887. Terecht zegt dr. Meertens in de inleiding dat een aantal van zijn gedichten behoren tot het genre, dat de Nieuwe Gidsers terecht geridiculiseerd en bestreden hebben. Maar dat men tussen allerlei retorisch gerijmel verzen vindt, zo eenvoudig van taal en zuiver van klank, dat men er de dichter herkent: er zijn dichters om minder dan zes goede verzen bekend gebleven. Een van deze verzen is dan het overbekende „t Geuzenvendel op den thuismarsch”: Zij kwamen na jaren uit Brabant weêrom / met vliegend vaandel en slaande trom etc. Kent u het ook nog? Het was in ieder geval een verrassing dit gedicht hier terug te vinden – al is het tezamen met de meeste andere gedichten van Hemkes „verjaard”.

Catharina van der Linden is langzamerhand al een goede oude bekende in deze rubriek. Wij signaleerden (met veel reserve) De visgier (1955), met meer enthousiasme De vogelboot (1956), en zeer enthousiast Het lenteoog (1957). In 1958 verscheen nu „De steenboom” (N.V. Que-

rido's Uitgeversmij). Ook in deze nieuwe bundel staan weer goede gedichten, waaronder b.v.:

Adam en Eva

*Zij grepen elkander aan
tastten naar elkanders vormen
voelden met handen
de goede rondingen
zagen met ogen
al wat er te zien was
de heudkleur de schaduw
de vorm en het licht.*

*en roken met hun neus
aan elkaar als aan bloemen
en spraken met lippen
(die proeven die voelen
die alles verkennen)
langs elkanders ledematen.*

*Niet als een roes
maar als een relatie
tussen warmte en licht
vorm en mond.*

Voor wie zich interesseert voor de wijze waarop de dichtkunst door de Amsterdamse studenten beoefend wordt – een verzameling daarvan verscheen bij de Beuk in Amsterdam, onder redactie van A. Nuis, onder de titel: Sonnet. Zoals de inleider zegt: „De poëzie in dit boekje is, op een enkele uitzondering na, speelser dan vele, maar lang niet alle, andere gedichten.” Ze is over het algemeen ook onbegrijpelijker, al kan ook hier het restrictieve – maar niet meer dan veel andere poëzie – gelden.

Ik kan niet nalaten „Chinese wijsheid” van J. A. Emmens te citeren:

*Men vange aan met enthousiasme
ga voort met iets van tactiek
houde vol bij wijze van spreken
en op wanneer niemand kijkt.*

Laten we dan met dit motto voor de studentenpoëzie mogen besluiten!

Adresveranderingen

U kunt de administratie veel werk besparen, door bij verhuizing tijdig uw adreswijziging op te geven aan het Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Leden-abonnés in AMSTERDAM kunnen hun adresverandering opgeven aan de Ledenadministratie Amsterdam, Rooseveltlaan 143 II, Amsterdam-Z.

De mens in het bedrijf

IV.

De baas

In het leven van het personeel speelt de baas, die de leiding van een afdeling heeft, een zeer grote rol. Zijn houding en optreden zijn vaak beslissend voor de vraag of een personeelslid slaagt of faalt. Deze bekende wijsheid werd voor de zoveelste maal bewezen door de houding van baas Gerritsen.

In overleg met hem werd Jan in zijn afdeling geplaatst. Jan was, zoals zijn ouders meedeelden, een „moeilijke” jongen waar geen land mee te bezeilen was. Van de ambachtsschool was hij door zijn gedrag weggejaagd. Thuis was hij ongehoorzaam en ruw tegenover zijn broer en zus. Zijn vrouw vroeg of in de fabriek plaats voor Jan was, dan zou zijn vrouw eens met hem langs komen.

De ervaring leert, dat „moeilijke” jongelui onder goede leiding verdienstelijke krachten kunnen zijn. Jan mocht eens langs komen maar moe diende thuis te blijven. De vrees dat moe anders het woord zou doen en Jan niets zou loslaten, was gerechtvaardigd. Ook dit is een ervaring.

Jan komt en gedraagt zich schuw en afwerend. Na een lang gesprek kwamen de moeilijkheden er uit. Thuis mocht hij niets. Alles wat hij deed, was verkeerd. Ja, vader en moeder waren bijna elke avond weg en hij moest altijd oppassen. Vond dat bar ongezellig. Steun en aanmoediging bij zijn leren kreeg hij nooit. Hoogstens een grauw en een snauw als hij eens iets vroeg.

Langzaam, heel langzaam week zijn schuwheid en werd zijn houding minder afwerend. Hij werd aangenomen en onder leiding van Gerritsen geplaatst, die veel van kinderen houdt en het kennelijk tekort aan begrip, liefde en toewijding van deze, toch wel aardige jongen zou kunnen aanvullen.

Jan is nu bijna al weer een jaar in het bedrijf. Hij is een prima knul. Eerlijk, oprecht en voorkomend. Ondanks zijn zestien jaar schaamt hij er zich niet voor zo nu en dan hand aan hand met zijn baas de fabriek te verlaten.

Thuis gaat het nog niet erg best. Daar is blijkbaar nog voor hem de oude situatie met onvoldoende begrip, liefde en toewijding.

Zijn er nu lastige kinderen of alleen maar lastige ouders?

Hoe dit ook zij, de baas kan veel aan mensen en vooral jonge mensen vormen.

HET WOORD VAN DE WEEK

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de VARA-microfoon, zijn verkrijgbaar bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,- p. j., losse nummers f 0,25.

Het wier van Marsman

De eenzame mens, de volkomen op zichzelf teruggeworpene, komt voor de vraag te staan of hij deze eenzaamheid kan aanvaarden. Hij staat tegenover de spiegel en het helpt niet of hij probeert een medemens te scheppen achter het glas. Buiten zijn de echte medemens, maar zij aanvaarden hem niet zoals hij is. Dat komt, omdat zij ook zichzelf niet aanvaarden zoals ze zijn: Ze spelen een rol en willen zich in die rol handhaven, een positie waarin ze zich niet zo zeker voelen als ze wel zouden willen.

In hun onzekerheid zoeken ze steun, ze vragen om gediensfiguren, die bereid zijn of gedwongen kunnen worden de andere kant te spelen, dat, wat zij niét willen zijn: de zondebok, de echt-vrouwelijke vrouw, de proletariër, de gemeene kapitalist, het kind, de primitieve, de knecht, de vader, de beul, de hulpbehoevende.

De eenzame kan zijn onaanvaardbare situatie in schijn opheffen, hij kan wat vriendelijkheid kopen door goed aan te voelen wat de anderen van hem willen, en de gevraagde rol zoet te spelen. Maar eigenlijk wordt hij dan nog eenzaam. Hij speelt de rol van de voedende, die zich noodzakelijk maakt aan de ander, die eigenlijk de moeder zoekt.

Soms merkt hij dat niet eens. Het probleem is **toegedekt**, iedereen lijkt tevreden, en als hij het niet is, wel, dan moet hij zichzelf maar eens flink aanpakken, dat doen alle normale mensen, o! Deze manier van leven is bijzonder gevaarlijk, ze creëert een vulkaan, een atoombom, onder de onschuldige, vriendelijke schijn van vrede op aarde.

Soms merkt de mens wél wat er aan de hand is, en dan komt hij in opstand. De opstand kan mislukken door gebrek aan positief, richting-gevend inzicht, door gebrek aan eenheid in de alternatieven. Dit gebeurde in Hongarije, maar hadden wij geweten hoe het moest?

Het gaat er om dat de opstand slaagt. Daarvoor is het nodig dat de rede geen fraude pleegt, geen rationalisaties op touw zet om in een gemakkelijke schijnoplossing het echte probleem te ontwijken.

Het échte probleem is: Hoe zal de mens zijn in de komende tijden? Hoe baren wij in onszelf de nieuwe mens?

Wij zijn geboren uit het verleden, uit de oermens, die, in het donker woud vol verschrikkingen, luistert naar de geluiden van dieren en vooroudergeesten. De oermens, die de opgaande zon aanbidt en die signalen hoort en zendt, de tam-tam!

Wie één keer de tam-tam gehoord heeft, weet, dat er communicatie mogelijk is tussen mens en mens, tussen stam en stam.

Maar het oerwoud is niet het begin. Eerst was er water, en opdrogend moeras, begroeid met reuzevarens, die met hun wortels reikten tot... ja, tot in het midden der aarde. Toen ontstond de mens, een wier, een begin van leven.

„Wees een plant weer, een stroomend wier in de zwarte rivier der natuur.”

zegt de dichter Marsman.

Het meeduinende, gehoorzame, luisterende wier zal niet vergaan in zijn strijd tegen de elementen. Het handhaaft zich tegen orkanen, tegen de uitbarstingen van het vuur, dat in de aarde loert op een weg, een zwakke plek, tegen de oceaan die ons draagt en deint en weer verslinden wil, tegen het heelal, het ijskoude heelal.

De ruimte! Die willen wij veroveren, overwinnen, er in varen als eens op de zee. De tijd is overwonnen als wij de ruimte in onze macht hebben, wij blijven eeuwig jong!

Het heelal in, nou vraag ik je! En dat terwijl de kinderen der aarde nog verrekken in krotten en op de mesthoop gelegd moeten worden. Dát, terwijl er maar moeders in de goot liggen te ba-

ren tegen wil en dank, omdat pappa met interplanetaire treintjes speelt. Om nieuwe energiebronnen te vinden? Smoesjes! Vlucht!

Er is nog zo veel energie op aarde. Neem nu alleen de wind maar, waar we zo goed als niets mee doen. En die wind waait maar. Wind, wat is nou wind! Je kunt het niet eens beetpakken. Het glimt niet, fonkelt niet, straalt niet, is geen materie, is op geen enkele manier vrouw. Pappa wil vrouw, en dat is toch materie, nabijge aarde en verre ster? Ja toch?

En pappa zelf is natuurlijk geest, pure geest. Pappa is de wind. Ja toch?

De elementen zijn niet onze medemens die willen dat wij gehoorzamen zullen aan de eis van hun nietige ik, aan hun groepsbelang, aan de eis van **het beeld dat ze zich van zichzelf geschapen hebben**: Onze medemens zijn als wij,

eenzamen, wankel, in doodsangst om te vergaan:

*„Ik ben bang voor het uur
dat de dood mijn lichaam ontbinden zal
en mijn ziel wordt gezet in het vuur,
ik ben bang dat ik staan zal tegen den muur
en dat de kogel niet missen zal...
ik ben bang dat ik noch in den duur
noch daarna in de schaduwen van het Dal
de weg naar het hart des levens
meer vinden zal —
ach, de vrezen zijn zonder tal...”*

(Marsman)

In het grote heelal dat wij nog niet kennen, zijn wij een stipje leven, mysterie dat wij ook niet kennen, maar dat zich in ons wil handhaven.

Dat kan als wij niet meer gehoorzamen aan het al te menselijke, het beperkte, maar luisteren naar de kosmische wetten buiten ons, in onze medemens en in onszelf.

Is dat toch de tam-tam?

IK denk er ZO over

Kracht en gevaar van het moderne humanisme

Bij mijn inmenging in de discussie tussen mevrouw Reddingius en de heer Veen heb ik mij inderdaad niet gehouden binnen de grenzen, gesteld door de oorspronkelijke reactie van laatstgenoemde. In het stukje van mevrouw Reddingius klonk een geluid dat ik in deze onverhulde vorm nog niet eerder in het H.V. had vernomen, en ik kon niet nalaten mijn instemming iets uitvoeriger te doen blijken. Dit geluid zal naar mijn mening aanzienlijk in sterkte moeten toenemen, wil het humanisme een in alle betekenissen „grote” beweging worden.

Ik ben mevrouw Reddingius erkentelijk voor haar poging, het gerezen misverstand op te helderen; opnieuw onderschrijf ik geheel haar opmerkingen. Op gevaar af nieuwe misverstanden te wekken, zou ik nog enige plaatsruimte willen vragen naar aanleiding van de eerste reactie van de heer Veen. Hij deelt daarin mede dat een verlangen, dat de oorsprong zou kunnen zijn van enigerlei droombeelden of projecties, bij hem niet bestaat. Waarschijnlijk zullen de meeste leden van het H.V. bereid zijn, dit eveneens over zichzelf te zeggen. Aansluitend op de woorden „meer of minder bewust” van mevrouw Reddingius, meen ik echter dat het geen eenvoudige zaak is de waarheid omtrent zichzelf te kennen. Ten eerste omdat de menselijke ziel laag na laag bevat, zodat men haar nooit „tot op de bodem” kent, ten tweede omdat de aspecten die men van zichzelf kent, voortdurend ontstaan, veranderen en verdwijnen. De beeldspraak nog even voortzettend: in, de menselijke ziel *ontbreekt* de bodem, en daardoor wordt de vraag „wie ben ik?” zowel onontkoombaar als onbeantwoordbaar.

In ieders levenshouding komt zijn of haar totale innerlijke werkelijkheid tot uiting. Niet alleen, op min of meer geordende wijze, dat deel waarvan de uiting bewust wordt gewild, maar ook, ongeordend en onbeheerst, het deel dat in de nagestreefde houding niet past, en dat men daarom, b.v. gemakshalve, buiten zijn be-

wustzijn tracht te houden. Een bekend voorbeeld is dat, wat beschreven is als „verdringing van een bewust ontoereikendheidsgevoel, waardoor een onbewust minderwaardigheidscomplex ontstaat dat zich doet gelden in de vorm van een overcompensatie, namelijk een overdreven vertoon van zelfvertrouwen”. De overdrijving verdraagt hetgeen voor de betrokkene zelf verborgen is. Een ander vaak waar te nemen voorbeeld is de combinatie van bruutheid met een telkens onverwacht doorbrekende sentimentaliteit of zelfs tederheid (zie b.v. in M. & W. 9-8-58 blz. 7, de mededelingen van het echtpaar Treurniet). Zo doen zeer vele onbewuste factoren zich gelden in ieder onzer, en zij uiten zich in ongewilde vervormingen van onze houdingen en gedragingen. Hieruit is een deel van onze minder gewenste reacties op de wereld, op anderen, op eigen lot te verklaren: zelfverheffing, zelfvernedering, schamperheid, loftuiterij, verbittering, zoetelijkheid enz. Het gevaar van deze en andere reacties doet zich óók voor tussen de vertegenwoordigers van de twee humanistische levenshoudingen die ik in mijn vorig stukje trachtte te kenschetsen.

Het humanisme heeft tot richtsnoer: menselijkheid. Dit begrip is inhoudloos, deze houding is onmogelijk of onwaarachtig, indien een mensbeeld ontbreekt. Nu kan een mensbeeld niet anders dan onvolledig zijn, en ook het humanistische mensbeeld is pas een eerste schets die steeds voor aanvulling en uitwerking vatbaar blijft. Aan sommige uitlatingen van leden lijkt echter wel een op niet verantwoorde wijze *beknot* mensbeeld ten grondslag te liggen. Dit moet wel invloed hebben op de humanistische praktijk; ik meen daarom dat het gesprek hierover niet intensief genoeg kan worden gevoerd en kritiseer in het volgende enige aspecten van deze beknotting.

Aan de maatschappelijke kant van het mens-

zijn wordt terecht grote aandacht en grote activiteit besteed, maar het „deelhebben aan natuurlijke en kosmische verbanden” komt te weinig aan de orde. Praktische zin en nuchterheid zijn dringend nodig, maar het beleven van het bestaan van enkeling en mensheid als een aangrijpend avontuur in een tenslotte ondoorgrondelijke wereld is evenzeer nodig – alleen reeds omdat het verlangen naar een dergelijke beleving bewust of onbewust in velen aanwezig is. Redelijkheid is een der meest waardevolle menselijke vermogens, maar het irrationele in ons moet in bewegelijke en bevruchtende verbinding met de rede staan; anders uit het zich, niet als levende inspiratie, maar als een misplaatste vervorming van ons gedragspatroon, en eventueel in een doorkruisen van onze beste bedoelingen, van onze gehele redelijkheid en zedelijkheid. Gerichtheid op de ander is het moeilijkste en belangrijkste dat wij moeten leren, maar als wij geen belangstelling voor ons ingewikkelde en onbekende „zelf” opbrengen, zal dit zelf zich, zonder dat wij het bemerken, wreken juist in de relatie tot de ander. Wetenschappelijkheid is van het grootste belang als een verhouding tot het bekende en kenbare (in en buiten ons), maar een verhouding tot het onbekende en onkenbare (in en buiten ons) is evenzeer nodig. Want het onbekende en onkenbare zijn niet noodzakelijkerwijs on-ervaarbaar: het *zijn* menselijke ervaringen, ideeën, ook al kunnen zij slechts voor een klein deel worden uitgedrukt in woorden of in praktisch handelen. Willen wij niet in een geestelijke chaos belanden, dan moeten wij onze ervaringen ordenen en uitdrukken. Laatstge-

noemde ervaringen laten zich vrijwel uitsluitend uitdrukken in droombeelden en projecties, beter: symboliserings, die daarom een belangrijke plaats in onze geestelijke huishouding innemen. Aan het verschijnsel „symbolisme” is in belangrijke mate wijsgerige aandacht besteed. Ik waag de suggestie dat de filosofie van E. Cassirer, A. N. Whitehead en hun school aanknopingspunten bevat die voor het wordende humanisme van beslissend belang zijn.

Door dergelijke symbolen ernstig te nemen en hen te toetsen aan de rede (die meer is dan het verstand), kunnen wij komen tot een mensbeeld met steeds meer diepgang, en daardoor tot een steeds waarachtiger houding tegenover onszelf en onze medemensen. Deze symbolen kunnen tevens het door Einstein bedoelde „weten” aanvullen met het *ervaren* en *uitdrukken* van iets van onze persoonlijke verhouding tot de „diepste wijsheid en stralendste schoonheid”. Dit ervaren en uitdrukken kan in geestelijke noodtoestanden een levensnoodzaak zijn: niet in alle gevallen is „een daad” of „menselijkheid” beschikbaar, geschikt en voldoende.

Kan het zijn dat het humanisme wegen zou moeten aanleggen of erkennen waarlangs het onbekende, onkenbare, onspreekbare, ondoelbare in ons kan worden uitgedrukt? Kan het zijn dat pas het bezit van dergelijke wegen het humanisme zou maken tot een werkelijk *volledige* levensovertuiging, waarin inderdaad „ontzaglijk grote groepen” een geestelijk tehuis zouden kunnen vinden?

W. JONKER

Het religieuze als polariteit

Het probleem van de verhouding tot het religieuze binnen het Humanisme zou ik graag van een enigszins andere kant willen belichten, in de hoop, daarmee misschien iets ter verheldering bij te dragen.

Ik wil daarbij uitgaan van een der belangrijkste onder de eigenschappen die de mens van het dier onderscheiden. Ik doel op het feit dat de mens, in tegenstelling tot het dier dat in onmiddellijk contact met de natuur leeft, altijd in meerdere of mindere mate afstand neemt van dat wat hem omringt, en waarmee hij in wezen ten nauwste is verbonden. De verbondenheid van de mens is niet de vanzelfsprekende van het dier, maar neemt het karakter aan van een verhouding tussen „ik en het andere”. Soms gaat deze verhouding alleen het verstand aan, vaker echter de gehele mens. Dan kan men van een „beleven” der verhouding spreken. Het gezegde geldt niet alleen voor de dingen en mensen in onze omgeving, maar in laatste instantie ook voor het geheel waarvan wij weten een deel te zijn, het nooit geheel kenbare, dat wat door de filosoof Jaspers het „Omvangende” is genoemd.

Een wezenlijke eigenschap van een dergelijke verhouding is zijn gerichtheid: de mens richt zich op datgene waarmee hij in verhouding treedt. Men kan dit ook uitdrukken door te zeggen dat de verhouding wordt gekenmerkt door „polariteit”. In deze polariteit bestaat een zekere afstand tussen de polen („ik” en „het andere”), maar deze vormen tegelijkertijd toch een wezenlijke eenheid.¹⁾

Ook met het Omvangende heeft de mens een meer of minder bewuste, meer of minder sterk beleefde polaire verhouding. Er zijn vele verschillende wijzen waarop de menselijke geest het

bestaan van, en het staan in een polaire verhouding kan ervaren. Soms bestaat de neiging beurtelings of permanent een van beide polen te verzwakken (misschien bijna uit het oog te verliezen), terwijl toch de polariteit alleen bestaat krachtens beide polen, en de vraag welke van beide de belangrijkste is een zinloze vraag is, daar beide in de polariteit in wezen één zijn.

Soms zien wij de neiging de beide polen zo veel mogelijk te doen versmelten. Dit is het geval in de mystiek, waar de mens ernaar streeft in het Omvangende op te gaan, maar ook in de vele pogingen het Omvangende geheel binnen het menselijke te trekken, pogingen die vooral door de dieptepsychologie schijnen te worden gesteund. Een andere maal zien wij hoe de kloof tussen beide polen zeer diep wordt, zodat men (in beeldspraak) zou kunnen spreken van een „zwijgende God” of een „onbereikbare God”.

Vooral bij de westerse mens leidt een intensieve beleving van de polaire verhouding er soms toe dat deze wordt ervaren als een ik-gij relatie. Dit behoeft niet in te houden dat men zich het Omvangende als persoon voorstelt. Het kan ook alleen betekenen dat men zich persoonlijk „aangesproken” weet.

Vanuit het boven geschetste gezichtspunt kan men het standpunt verdedigen dat het religieuze in de ruimste zin (opgevat als polaire verhouding tot het Omvangende) tot de wezens-trekken van het mens-zijn behoort. Wat het vraagstuk zo moeilijk kan maken is de schier oneindige verscheidenheid der gestalten die het religieuze kan aannemen, en die het ook inderdaad door de geschiedenis van de mensheid heen heeft aangenomen. Deze gestalten worden in sterke mate mede bepaald door historische en psychologische factoren, waarover ten dele nog slechts zeer weinig bekend is. Een afwijzen van het religieuze als zodanig is dikwijls in wezen niets anders dan het afwijzen van bepaalde verouderde verschijningsvormen van het religieuze.

J. FABER

Niet zoals het hoort

OVER het opnemen en plaatsen van foto's denk ik toch heel anders dan de redactie van Mens en Wereld. Het plaatsen van foto's van overleden personen, al liggen ze nu onder jassen (M. en W. van 8-11-'58) vind ik pertinent op z'n zachtst gezegd: niet zoals het behoort. Immers, als humaniste heb ik de illusie dat je eerbied moet en kunt hebben voor je medemensen. Voor hun levensovertuiging; voor hun, door mij dikwijls onbegrepen, houding of gedrag; voor hun vreugde en vooral voor hun verdriet. Maar neem de mens zoals hij is en probeer hem bij te staan als hij om hulp komt of in de narigheid zit.

Heb dus ook vooral eerbied voor het verdriet van de medemens. Wat dan te beginnen met foto's van overleden mensen en zeker als bovengenoemde met n.b. de auto met nummer erbij. Wat denkt redactie te zeggen als familie van het slachtoffer bezwaren maakt over het plaatsen van deze foto, wat ik me heel goed voor kan stellen. Natuurlijk is in dit geval het risico klein dat inderdaad (in Zwitserland) familie of humanisten nu net deze foto onder ogen zullen krijgen en zegt u: wat niet weet, dat deert niet, maar het deert mij wel degelijk. Uit eerbied voor mijn zelfs onbekende overleden medemens en het verdriet uit zijn omgeving. (Waar dan bovendien in dit geval nog propaganda uit gemaakt wordt!) En dan komen we zo dus bij de principiële zijde, want u zult toch toe moeten geven, dat als er om deze redenen bezwaar kan bestaan, de redactie van welke krant, periodiek of anderszins dan ook, moreel verplicht is, zoiets niet te plaatsen. Wat zou redactie vinden van een foto van eigen man, vrouw of kind in gelijke omstandigheden? En immers: wat gij niet wilt dat u geschiedt, neem *principeel* niet het risico dat dat een ander kan geschieden.

M. STEMPELS-VAN DER HOEVEN

Bezwaar

BIJ het artikel op de voorpagina van „Mens en Wereld” van 8 november i.l. wil ik graag een paar kanttekeningen maken. De bewogenheid van de schrijver (of schrijfster?) met verkeersslachtoffers deel ik. Maar niet de manier van oplossen van dit probleem, want die gaat mij te gemakkelijk. Ik mis het logische verband tussen de aangehaalde verschijnselen en de voorgestelde oplossingen. Cijfers, die tenslotte het beste uitgangspunt zouden zijn, mis ik helemaal.

Wordt er op zondagen gemiddeld harder gereden dan door de weeks? Ik betwijfel het, maar het grote aantal doden suggereert dit klaarblijkelijk. Zie het genoemde artikel. Hoeveel van deze slachtoffers vallen er in de nacht van zaterdag op zondag, een tijd waarop het op de weg toch niet zo bar druk is?

In welke mate zijn de automobilisten schuldig aan ongevallen, in welke mate de andere wel of niet-gemotoriseerde verkeersdeelnemers? Wat denkt de schrijver (schrijfster)?

Maken bromfietzers, wielrijders, voetgangers naar verhouding meer of minder fouten dan die gewraakte automobilisten?

Uit deze vragen blijkt wel dat ik bezwaar heb tegen de beperkte opzet van het artikel. De stijl ervan is in staat weersin te wekken bij degenen die proberen een zo goed mogelijk verkeersdeelnemer te zijn. Daarnaast maakt het stemming zonder de oplossingen goed te funderen. Bereiken we daar ons doel mee? Wat mij betreft blijft Mens en Wereld van dit soort artikelen verschoond. En stimuleren we overheid en verkeersbonden tot groter activiteit door op gevaarlijke situaties te wijzen. En wijzen we onszelf en anderen op fouten. Goed gefundeerde artikelen zijn natuurlijk altijd welkom.

A. K. KOOY

LIBERTYN

maandblad van de
Humanistische
Jongeren
Genootschap

Wat leeft er onder de jongeren?

maandblad h.j.g.
redactie secr.: johan hardick,
spijkerstraat 42, arnhem
administratie: tine bouterse,
kijkduinstr. 58 III, amsterdam
abonnement f 2.— per jaar
postgiro 584802 t.n.v. penningm.
h.j.g. te hardinxveld-giessendam.

Ook Uw buitenkerkelijke buurman
interesseert zich voor „Mens en Wereld”.
Laat het hem lezen en maak hem abonnee!

Niet alleen de kerkelijken hebben hun
wezenverzorging

DE WEEZENKAS
Vereniging tot opvoeding en verzor-
ging op humanistische grondslag
neemt op zich de verzorging van de
wezen der buitenkerkelijken

Sluit U daarom aan bij deze vereniging
Inlichtingen omtrent lidmaatschap
bij de Secretaris: J. de Leeuw,
Herengracht 62, Amsterdam-C.

CREMATIE

*Heeft U reeds een
codicil geschreven?
Wacht niet tot het
te laat is
Op verzoek worden
codicil-formulieren
gratis toegezonden.*

**VERENIGING
VOOR FACULTATIEVE
CREMATIE**
Riouwstraat 186, 's-Gravenhage
Telefoon 1700-554797

Alleenstaande man, 32 jaar, zoekt ken-
nismaking met hum. geestverwante. Doel
in toekomst huwelijk. Brieven onder no.
november 2 bureau van dit blad.

Besch. algem. ontw. dame mid. 60 zoekt
leiding huish. bij heer alleen buiten wo-
nend in bosr. omg. Brieven onder no.
november 1 bureau van dit blad.

Bej. pers. wenst **kamer en pension** bij
part. Hoewel geen vooraanstaand figuur
is hij in ruime kring bekend om zijn activ.
in cultur. bewegingen. Bereid behoorlijke
prijs te betalen. Br. Boekh. Nabrink, K.
Korsjespoortstr. 8, Amsterdam.

VREDESACTIE
Radicaal Pacifistisch Maandblad
onder redactie van Dr. W. J. JONG en H. KUYSTEN
Administratie-adres. Postbus 246, Rotterdam
Postgiro 445129 • Abonnementsprijs f 5.— per jaar

KALENDER 1959
Van de mooie en praktische H.V.-kalen-
der voor 1959 is thans nog slechts een
beperkte voorraad. Prijs f 2,50.
Bestellingen bij het Centraal Bureau van
het Humanistisch Verbond, Oudegracht
152, Utrecht. Postrekening 304960.

STUDIEKOSTEN
Ieder mens moet de gelegenheid hebben
te voldoen aan zijn verantwoordelijkheid
die voor hem als mens typerend is, d.i.
getrouw aan zijn waardebesef, zorg te
dragen voor zijn persoonlijke ontplooiing.
De samenstellers van het **Rapport Studie-
kosten** namen o.m. dit als uitgangspunt
bij het behandelen van het vraagstuk van
de studiekosten. Prijs f 1.25.
Bestellingen bij het Centraal Bureau van
het Humanistisch Verbond, Oudegracht
152, Utrecht. Postrekening 304960.

INDEX-BENADERINGS-POLIS
Inlichtingen omtrent deze nieuwe vorm van levensverzekering, gebaseerd
op kosten van levensonderhoud, alsmede over de fiscale voordelen, wan-
neer U een verzekering sluit voor het einde van het jaar, verstrekt

N.V. Levensverzekering-Mij „AURORA”
Opgericht 1887
HERENGRACHT 62 - AMSTERDAM

REKENSCHAP
DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT voor wetenschap en cultuur,
wil een blad zijn voor de verdieping van de
humanistische overtuiging

Redactie: Prof. Dr. H. Freudenthal, F. P. Huygens, Dr. B. W. Schaper,
Prof. Dr. G. Stuiveling en Prof. Dr. Libbe van der Wal.

Abonnementsprijs: f 7.50 per jaar (voor donateurs en contribuanten van
Socrates en voor studenten f 6.— per jaar).
Het abonnement kan ieder kwartaal ingaan.

Gratis proefnummers kunt u aanvragen bij het secretariaat van:

 **HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES**
Oudegracht 152, Utrecht